Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

18 декември 2025 година*

„Обжалване — Обща политика в областта на убежището и имиграцията — Регламент (ЕС) 2016/1624 — Европейско интегрирано управление на външните граници на Европейския съюз — Европейска гранична и брегова охрана — Европейска агенция за гранична и брегова охрана (Frontex) — Задължения на Frontex в областта на защитата на основните права — Съвместна операция по връщане, координирана от Frontex — Извъндоговорна отговорност на Frontex — Причинно-следствена връзка между нарушението на тези задължения и претърпените вреди“

По дело C-679/23 P

с предмет жалба на основание член 56 от Статута на Съда на Европейския съюз, подадена на 14 ноември 2023 г.,

WS,

WT,

WY,

WZ,

YA,

YB,

представлявани от L.-M. Komp, A. M. van Eik, advocaten, и E. Sharpston, BL,

жалбоподатели,

като другата страна в производството е:

Европейска агенция за гранична и брегова охрана (Frontex), представлявана първоначално от H. Caniard, R.-A. Popa и C. Rueger, впоследствие от H. Caniard, C. Carroll и R.-A. Popa, подпомагани от B. Wägenbaur, avocat,

ответник в първоинстанционното производство,

СЪДЪТ (голям състав),

* Език на производството: английски.

състоящ се от: K. Lenaerts, председател, T. von Danwitz, заместник-председател, F. Biltgen, K. Jürimäe, L. Arastey Sahún, I. Ziemele, J. Passer, O. Spineanu–Matei (докладчик), председатели на състави, S. Rodin, D. Gratsias, M. Gavalec, Z. Csehi и B. Smulders, съдии,

генерален адвокат: T. Ćapeta,

секретар: C. Strömholm, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 4 февруари 2025 г.,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 12 юни 2025 г.,

постанови настоящото

Решение

1 С жалбата си WS и др. искат отмяна на решение на Общия съд на Европейския съюз от 6 септември 2023 г., WS и др./Frontex (T-600/21, наричано по-нататък „обжалваното съдебно решение“, EU:T:2023:492), с което Общият съд е отхвърлил иска им за обезщетение на вредите, които твърдят, че са претърпели в резултат на неизпълнението от Европейската агенция за гранична и брегова охрана (Frontex) на задълженията ѝ, първо, по Регламент (ЕС) 2016/1624 на Европейския парламент и на Съвета от 14 септември 2016 година за европейската гранична и брегова охрана, за изменение на Регламент (ЕС) 2016/399 на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 863/2007 на Европейския парламент и на Съвета, Регламент (ЕО) № 2007/2004 на Съвета и Решение 2005/267/ЕО на Съвета (ОВ L 251, 2016 г., стр. 1), второ, по стъпки 1—5 от Стандартната оперативна процедура на Frontex, чиято цел е да гарантира спазването на основните права при съвместни операции и пилотни проекти, провеждани от тази агенция (наричана по-нататък „Стандартната оперативна процедура“), и трето, по член 4 от Кодекса на поведение при съвместни операции по връщане, координирани от Frontex (наричан по-нататък „Кодексът на поведение на Frontex“).

I. Правна уредба

A. Регламент 2016/1624

2 Регламент 2016/1624 е отменен с Регламент (ЕС) 2019/1896 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2019 година за европейската гранична и брегова охрана и за отмяна на регламенти (ЕС) № 1052/2013 и (ЕС) 2016/1624 (ОВ L 295, 2019 г., стр. 1), считано от 3 декември 2019 г., с изключение на членове 20, 30 и 31 от Регламент 2016/1624, които са отменени, считано от 1 януари 2021 г. Въпреки това, предвид датите на настъпване на фактите по спора, последният регламент остава приложим към спора ratione temporis.

3 Регламент 2016/1624 съдържа по-специално следните съображения:

„[…]

(6) Европейското интегрирано управление на границите следва да се прилага като споделена отговорност на [Frontex] и националните органи, които отговарят за управлението на границите, включително бреговата охрана, доколкото тя изпълнява операции по наблюдение на морските граници и всякакви други задачи по граничен контрол. Докато държавите членки запазват основната отговорност за управлението на своите външни граници в свой интерес и в интерес на всички държави членки, [Frontex] следва да подпомага прилагането на мерките на [Европейския съюз], свързани с управлението на външните граници, чрез укрепване, оценяване и координиране на действията на държавите членки, които прилагат тези мерки.

[…]

(14) Разширените задачи и правомощия на [Frontex] следва да бъдат балансирани със засилени гаранции за защита на основните права и повишена отговорност.

[…]

(16) [Frontex] разчита на сътрудничеството на държавите членки, за да бъде в състояние да изпълнява ефективно своите задачи. В това отношение е важно [Frontex] и държавите членки да действат добросъвестно и да осъществяват навременен и точен обмен на информация. […]

[…]

(32) На 15 октомври 2015 г. Европейският съвет призова да се разшири мандатът на Frontex за връщане, така че да включва правото да организира по собствена инициатива съвместни операции за връщане […].

(33) [Frontex] следва да увеличи помощта си за държавите членки при връщането на граждани на трети държави, като се спазва политиката на Съюза в областта на връщането и в съответствие с Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета [от 16 декември 2008 година относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни (ОВ L 348, 2008 г., стр. 98)]. По-специално тя следва да координира и организира операции по връщане от една или повече държави членки и да организира и провежда действия за намеса в областта на връщането, за да укрепи системата за връщане на държавите членки, които се нуждаят от засилена оперативна и техническа помощ за спазване на задължението си да връщат граждани на трети държави в съответствие с посочената директива.

(34) [Frontex] следва, при пълно зачитане на основните права, да оказва необходимата помощ на държавите членки за организирането на съвместни операции по връщане и действия за намеса в областта на връщането на подлежащи на връщане лица. Тя не следва да преценява обосновката на решенията за връщане, взети от държавите членки. […]

[…]

(36) В случай че съществува договореност между държава членка и трета държава, тя не освобождава [Frontex] или държавите членки от техните задължения съгласно правото на Съюза или международното право, по-специално от спазването на принципа на забрана за връщане (non-refoulement).

(37) [Frontex] следва да създаде резерв от наблюдаващи лица при принудително връщане, ескортиращи лица при принудително връщане и специалисти в областта на връщането, предоставени на разположение от държавите членки, които следва да бъдат разположени по време на операции по връщане и да са част от специално създадени европейски екипи за намеса в областта на връщането, разполагани при действия за намеса в областта на връщането. Резервът следва да включва специалисти в областта на връщането, които имат конкретен опит в областта на закрилата на децата. [Frontex] следва да им осигури необходимото обучение.

[…]

(39) Следва да се предвидят специални разпоредби за служителите, които участват в дейности, свързани с връщане, за да се конкретизират техните задачи, правомощия и отговорности. […]

[…]

(47) Европейската гранична и брегова охрана, която включва [Frontex] и националните органи на държавите членки, които отговарят за управлението на границите, включително бреговата охрана, доколкото са ѝ възложени задачи по граничен контрол, следва да изпълняват своите задачи при пълно спазване на основните права, и по-специално Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-долу „Хартата“), Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, [подписана в Рим на 4 ноември 1950 г.,] приложимото международно право, включително Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на детето[, приета от Общото събрание на Организацията на обединените нации на 20 ноември 1989 г. (*Recueil des traités des Nations unies*, том 1577, стр. 3) и влязла в сила на 2 септември 1990 г.], Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените[, приета от Общото събрание на Организацията на обединените нации на 18 декември 1979 г. (*Recueil des traités des Nations unies*, том 1249, № I-20378, стр. 13) и влязла в сила на 3 септември 1981 г.], Конвенцията за статута на бежанците[, подписана в Женева на 28 юли 1951 г. (*Recueil des traités des Nations unies*, том 189, стр. 150, № 2545 (1954), влязла в сила на 22 април 1954 г. и допълнена с Протокол за статута на бежанците, сключен в Ню Йорк на 31 януари 1967 г. и влязъл в сила на 4 октомври 1967 г.] и задълженията, свързани с достъпа до международна закрила, и по-специално принципа на забрана за връщане […].

(48) Предвид увеличения брой задачи на [Frontex] тя следва допълнително да разработи и приложи стратегия за мониторинг и за осигуряване на защитата на основните права. За целта тя следва да осигури на своя служител по въпросите на основните права необходимите финансови средства и персонал, съответстващи на нейния мандат и размер. Служителят по въпросите на основните права следва да има достъп до цялата информация, необходима за изпълнението на неговите задачи. [Frontex] следва да

използва своята роля, за да насърчава активно прилагането на достиженията на правото на Съюза по отношение на управлението на външните граници, включително по отношение на зачитането на основните права и международната закрила.

[…]

(50) Настоящият регламент следва да установи механизъм за жалби за [Frontex] в сътрудничество със служителя по въпросите на основните права с цел гарантиране на спазването на основните права във всички дейности на [Frontex]. Това следва да бъде административен механизъм, чрез който служителят по въпросите на основните права следва да отговаря за обработването на получени от [Frontex] жалби в съответствие с правото на добра администрация. Служителят по въпросите на основните права следва да разглежда допустимостта на жалбата, да регистрира допустимите жалби, да препраща всички регистрирани жалби до изпълнителния директор, да препраща жалбите, засягащи членове на екипите, до изпращащата държава членка и да регистрира последващите действия от страна на [Frontex] или държавата членка. Механизмът следва да бъде ефективен, като гарантира правилната последваща обработка на жалбите. Механизмът за жалби не следва да засяга достъпа до административни и съдебни средства за защита, нито да представлява изискване за използването на подобни средства. […]

[…]“.

4 Член 2 от този регламент гласи:

„За целите на настоящия регламент се прилагат следните определения:

[…]

4) „европейски екипи за гранична и брегова охрана“ означава екипи от гранични служители и други компетентни служители от участващите държави членки, включително гранични служители и други компетентни служители, които са командировани като национални експерти от държавите членки в[ъв Frontex], за да бъдат разполагани по време на съвместни операции, бърза гранична намеса, както и в рамките на екипи за съдействие в управлението на миграцията;

5) „приемаща държава членка“ означава държава членка, в която се осъществява или от която е започната съвместна операция или бърза гранична намеса, операция по връщане или действие за намеса в областта на връщането или в която се разполага екип за съдействие в управлението на миграцията;

6) „изпращаща държава членка“ означава държавата членка, от която член на европейски екипи за гранична и брегова охрана е граничен служител или член на друг съответен персонал;

[…]

8) „член на екипите“ означава член на европейските екипи за гранична и брегова охрана или екипите от персонал, които изпълняват задачи в областта на връщането, участващи в операции по връщане или действия за намеса в областта на връщането;

[…]

11) „връщане“ означава връщане съгласно определението в член 3, точка 3 от Директива 2008/115/ЕО;

12) „решение за връщане“ означава административно или съдебно решение или друг акт, който определя или обявява за незаконен престоя на гражданин на трета държава и налага или постановява задължение за връщане при спазване на разпоредбите на Директива 2008/115/ЕО;

13) „подлежащо на връщане лице“ означава незаконно пребиваващ гражданин на трета държава, за който има постановено решение за връщане, издадено от държава членка;

14) „операция по връщане“ означава операция, която се координира от [Frontex] и включва оперативно и техническо подкрепление, предоставено от една или повече държави членки, и при която подлежащите на връщане от една или повече държави членки лица се връщат принудително или доброволно;

15) „действие за намеса в областта на връщането“ означава дейност, чрез която [Frontex] предоставя на държавите членки засилена техническа и оперативна помощ, която се състои в разполагане в държавите членки на европейски екипи за намеса в областта на връщането и в организиране на операции по връщане;

[…]“.

5 Член 3 от посочения регламент е озаглавен „Европейска гранична и брегова охрана“ и параграф 1 от него гласи:

„[Frontex] и националните органи на държавите членки, които отговарят за управлението на границите, включително бреговата охрана, доколкото изпълнява задачи по граничен контрол, съставляват европейската гранична и брегова охрана“.

6 Член 4 от същия регламент е озаглавен „Европейско интегрирано управление на границите“ и предвижда:

„Европейското интегрирано управление на границите се състои от следните компоненти:

[…]

з) връщане на граждани на трети държави, за които има постановени решения за връщане, приети от държава членка;

[…]“.

7 Член 5 от Регламент 2016/1624 е озаглавен „Споделена отговорност“ и параграфи 1 и 3 от него гласят:

„1. Европейската гранична и брегова охрана прилага европейското интегрирано управление на границите в условията на споделена отговорност на [Frontex] и на националните органи, които отговарят за управлението на границите […].

[…]

3. [Frontex] подпомага прилагането на мерките на Съюза, свързани с управлението на външните граници, чрез укрепване, оценяване и координиране на действията на държавите членки при прилагането на тези мерки и в областта на връщането“.

8 Съгласно член 9 от този регламент, озаглавен „Задължение за добросъвестно сътрудничество“:

„[Frontex] и националните органи, които отговарят за управлението на границите и връщането, […] имат задължение да осъществяват добросъвестно сътрудничество, както и задължение да обменят информация“.

9 Член 14 от посочения регламент е озаглавен „Действия на [Frontex] по външните граници“ и предвижда:

„1. Държава членка може да поиска помощ от [Frontex] при изпълнението на задълженията си за контрол на външните граници. Освен това [Frontex] прилага мерки в съответствие с член 19.

2. [Frontex] организира необходимата оперативна и техническа помощ за приемащата държава членка и може, като действа в съответствие с приложимото право на Съюза и приложимото международно право, включително принципа на забрана за връщане, да предприеме една или повече от следните мерки:

а) да координира съвместни операции за една или повече държави членки и да разположи европейски екипи за гранична и брегова охрана;

[…]“.

10 Член 22 от същия регламент гласи:

„1. [Frontex] осигурява оперативното изпълнение на всички организационни аспекти на съвместни операции, пилотни проекти или бърза гранична намеса, включително присъствието на членове на персонала на [Frontex].

[…]

3. Координиращият служител действа от името на [Frontex] във всички аспекти на разполагането на европейски екипи за гранична и брегова охрана. Ролята на координиращия служител е да поощрява сътрудничеството и координацията между приемащите и участващите държави членки. Координиращият служител по-специално:

[…]

б) осъществява мониторинг за правилното изпълнение на оперативния план, включително по отношение на защитата на основните права, и докладва на [Frontex] по тези въпроси;

[…]“.

11 Член 25 от Регламент 2016/1624 е озаглавен „Спиране или прекратяване на дейностите“ и параграфи 1, 3 и 4 от него предвиждат:

„1. Изпълнителният директор прекратява дейности на [Frontex], ако условията за провеждането на тези дейности вече не са изпълнени. Преди прекратяването на дейности изпълнителният директор уведомява съответната държава членка за това.

[…]

3. Изпълнителният директор може, след като информира съответната държава членка, да оттегли финансирането на дейност, да я спре или прекрати, ако оперативният план не се спазва от приемащата държава членка.

4. След консултация със служителя по въпросите на основните права и след като бъде информирана съответната държава членка, изпълнителният директор оттегля финансирането на съвместна операция или бърза гранична намеса, пилотен проект, разполагане на екип за съдействие в управлението на миграцията, операция по връщане, действия за намеса в областта на връщането или работна договореност, или спира или прекратява, изцяло или частично, тези дейности, ако той счита, че са налице нарушения на основни права или задължения за международна закрила, които са със сериозен характер или има вероятност да продължат. Изпълнителният директор уведомява управителния съвет за това решение“.

12 Член 26 от този регламент е озаглавен „Оценка на дейностите“ и гласи:

„Изпълнителният директор оценява резултатите от съвместните операции, бързата гранична намеса, пилотните проекти, разполагането на екипи за съдействие в управлението на миграцията и оперативното сътрудничество с трети държави. Той предава на управителния съвет окончателните доклади за оценка в срок от 60 дни след приключването на тези дейности, като докладите са придружени от бележките на служителя по въпросите на основните права. Изпълнителният директор извършва цялостен сравнителен анализ на тези резултати с цел подобряване на качеството, съгласуваността и ефективността на бъдещите дейности и включва този анализ в годишния доклад за дейността на [Frontex]“.

13 Член 27 от този регламент е озаглавен „Връщане“ и предвижда:

„1. Във връзка с връщането и при зачитане на основните права и общите принципи на правото на Съюза, както и на международното право, включително защитата на бежанците и правата на детето, [Frontex] по-специално:

а) координира на техническо и оперативно равнище дейностите на държавите членки, свързани с връщането, включително случаите на доброволно напускане, с цел изграждане на интегрирана система за управление на връщането между компетентните органи на държавите членки с участието на компетентни органи на трети държави и други заинтересовани страни;

б) предоставя техническа и оперативна помощ на държавите членки, които са изправени пред особени предизвикателства, свързани със системите за връщане;

[…]

2. Техническата и оперативната помощ, посочена в параграф 1, буква б), включва дейности за подпомагане на държавите членки при провеждането на процедури по връщане чрез компетентните национални органи, като по-специално се предоставят:

а) услуги по устен превод;

[…]

в) консултации относно провеждането и управлението на процедури по връщане в съответствие с Директива 2008/115/ЕО;

г) консултации и съдействие в съответствие с Директива 2008/115/ЕО и международното право във връзка с мерките, които са необходими, за да се гарантира, че подлежащите на връщане лица са налице за целите на връщането и че се избягва укриването им.

[…]“.

14 Член 28 от посочения регламент е озаглавен „Операции по връщане“ и гласи:

„1. Без да преценява обосновката на решенията за връщане и в съответствие с Директива 2008/115/ЕО, [Frontex] оказва необходимото съдействие и, по искане на една или няколко от участващите държави членки, осъществява координацията или организацията на операции по връщане, включително чрез наемане на самолети за целите на такива операции. [Frontex] може по собствена инициатива да предложи на държавите членки да координира или организира операции по връщане.

2. Държавите членки информират ежемесечно [Frontex] за своето предварително планиране както за броя на подлежащите на връщане лица, така и за третите държави на връщане с оглед на съответните национални операции по връщане, както и за своите нужди от съдействие или координация от страна на [Frontex]. [Frontex] изготвя текущ оперативен план за предоставяне на необходимото оперативно подкрепление на нуждаещите се държави членки, включително и чрез техническо оборудване. […]

[…]

8. Изпълнителният директор оценява резултатите от операциите по връщане. На всеки шест месеца той предава на управителния съвет подробен доклад за оценка, обхващащ всички операции по връщане и придружен от бележките на служителя по въпросите на основните права. Изпълнителният директор извършва цялостен сравнителен анализ на тези резултати с цел подобряване на качеството, съгласуваността и ефективността на бъдещите операции по връщане. Изпълнителният директор включва този анализ в годишния доклад за дейността на [Frontex].

[…]“.

15 Член 34 от същия регламент е озаглавен „Защита на основните права и Стратегия за основните права“ и гласи следното:

„1. Европейската гранична и брегова охрана гарантира защитата на основните права при изпълнението на своите задачи съгласно настоящия регламент в съответствие с приложимото право на Съюза, и по-специално Хартата, приложимото международно право, включително Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г., Протокола към нея от 1967 г. и задълженията, свързани с достъпа до международна закрила, и по-специално принципа за забрана за връщане.

За тази цел [Frontex] изготвя, доразвива и прилага стратегия за основните права, включително ефективен механизъм за наблюдение на зачитането на основните права в рамките на всички дейности на [Frontex].

2. При изпълнението на своите задачи европейската гранична и брегова охрана гарантира, че никое лице не се сваля на брега на държава, не се принуждава да влезе в държава, не се отвежда в държава и не се предава или връща по друг начин на нейните органи в разрез с принципа за забрана на връщането, нито на държава, от която съществува риск да бъде експулсирано или върнато в друга държава в разрез с посочения принцип.

3. При изпълнението на своите задачи европейската гранична и брегова охрана взема под внимание особените потребности на децата, непридружените малолетни и непълнолетни лица, лицата с увреждания, жертвите на трафика на хора, лицата, нуждаещи се от медицинска помощ, лицата, нуждаещи се от международна закрила, бедстващите в морето хора и други уязвими лица.

[…]“.

16 Член 35 от Регламент 2016/1624 е озаглавен „Кодекси на поведение“ и предвижда:

„[…]

2. [Frontex] в сътрудничество с консултативния форум, изготвя и доразвива кодекс на поведение за връщането на подлежащи на връщане лица, като този кодекс се прилага при всички операции по връщане и действия за намеса в областта на връщането, координирани или организирани от [Frontex]. В посочения кодекс на поведение се описват общи стандартни процедури, чрез които се опростява организацията на операции по връщане и действия за намеса в областта на връщането и се гарантира, че връщането се извършва по хуманен начин и при пълното зачитане на основните права, и по-специално на принципите на човешко достойнство, забраната на изтезания и на нечовешко или унизително отношение или наказание, правото на свобода и сигурност и правото на защита на личните данни и недискриминация.

3. В кодекса на поведение [на Frontex] за връщането се обръща специално внимание на задължението на държавите членки за създаване на ефективна система за наблюдение на принудителното връщане, установено в член 8, параграф 6 от Директива 2008/115/ЕО, и на стратегията за основните права“.

17 Член 42 от този регламент е озаглавен „Гражданска отговорност“ и параграфи 1 и 2 от него гласят:

„1. Когато членове на екипите изпълняват операции в приемаща държава членка, тази държава членка е отговорна в съответствие с националното си право за всяка вреда, причинена от тях по време на техните операции.

2. При нанасяне на вреди вследствие на груба небрежност или на умишлено нарушение приемащата държава членка може да се обърне към изпращащата държава членка с искане изпращащата държава членка да ѝ възстанови сумите, които е изплатила като обезщетение на увредените лица или на техните представители“.

18 Член 60 от посочения регламент е озаглавен „Отговорност“ и параграф 3 от него предвижда:

„В случай на извъндоговорна отговорност [Frontex], в съответствие с основните принципи, които са общи за правото на държавите членки, поправя вредите, причинени от нейни отдели или служители при изпълнението на техните задължения“.

19 Съгласно член 71 от същия регламент, озаглавен „Служител по въпросите на основните права“:

„1. Управителният съвет назначава служител по въпросите на основните права. Този служител има задачата да допринася за стратегията в областта на основните права, да следи за спазването и да насърчава зачитането на основните права от страна на [Frontex]. […]

[…]

3. Със служителя по въпросите на основните права се провеждат консултации относно оперативните планове, изготвени в съответствие с членове 16, 17 и 28 и член 33, параграф 4. Той има достъп до цялата информация, отнасяща се до зачитането на основните права в рамките на всички дейности на [Frontex]“.

20 Член 72 от Регламент 2016/1624 е озаглавен „Механизъм за жалби“ и предвижда:

„1. В сътрудничество със служителя по въпросите на основните права [Frontex] предприема необходимите мерки за създаването на механизъм за жалби в съответствие с настоящия член, за да следи и гарантира зачитането на основните права при всички дейности на [Frontex].

2. Всяко лице, което е пряко засегнато от действията на служители, участващи в съвместна операция, пилотен проект, бърза гранична намеса, разполагането на екип за съдействие в управлението на миграцията, операция по връщане или действие за намеса в областта на връщането, и което счита, че в резултат на тези действия са били нарушени основните му права, или друго лице, което представлява това лице, може да подаде писмена жалба до [Frontex].

[…]

4. Служителят по въпросите на основните права отговаря за разглеждането на жалбите, получени от [Frontex], в съответствие с правото на добра администрация. За целта

служителят по въпросите на основните права разглежда допустимостта на жалбата, регистрира допустимите жалби, препраща всички регистрирани жалби до изпълнителния директор, препраща жалбите, засягащи членове на екипите, до изпращащата държава членка, информира съответния орган или структура, компетентна по въпросите на основните права в държава членка, и регистрира и гарантира предприемането на последващи действия от страна на [Frontex] или държавата членка.

[…]

10. […]

[Frontex] гарантира, че информацията относно възможността и процедурата за подаване на жалба е леснодостъпна, включително за уязвими лица. Стандартният формуляр за жалба се осигурява на езици, които гражданите на трети държави разбират или за които с основание може да се предполага, че разбират, на интернет страницата на [Frontex] и на хартиен носител при всички провеждани дейности на [Frontex]. Служителят по въпросите на основните права разглежда жалбите дори когато не е използван стандартният формуляр за жалба.

[…]“.

Б. Директива 2008/115

21 Член 6 от Директива 2008/115 е озаглавен „Решение за връщане“ и параграф 1 от него предвижда:

„Държавите членки издават решение за връщане на всеки гражданин на трета страна, който е в незаконен престой на тяхна територия, без да се засягат изключенията, посочени в параграфи 2—5“.

22 Член 8 от тази директива е озаглавен „Извеждане“ и параграф 6 от него гласи:

„Държавите членки създават ефективна система за наблюдение на принудителното връщане“.

23 Член 12 от посочената директива е озаглавен „Формуляр“ и параграф 1 от него предвижда:

„Решенията за връщане […] се издават в писмена форма и посочват фактическите и правните основания, както и информация относно съществуващите правни средства за защита“.

В. Процедурният правилник на Общия съд

24 Съгласно член 76, буква е) от Процедурния правилник на Общия съд „[и]сковата молба или жалбата […] съдържа […] при необходимост — доказателствата и доказателствените искания“.

25 Член 85 от този процедурен правилник гласи:

„1. Доказателствата се представят и доказателствените искания се правят при първата размяна на писмени изявления.

2. Главните страни могат да представят доказателства и да правят доказателствени искания в подкрепа на своите доводи и с репликата и дупликата, при условие че късното им представяне и поискване бъде мотивирано.

3. По изключение главните страни могат да представят доказателства и да правят доказателствени искания преди приключване на устната фаза на производството или преди решението на Общия съд да се произнесе, без да провежда устна фаза на производството, при условие че късното им представяне и поискване бъде мотивирано.

4. Без да се предопределя съдържанието на решението на Общия съд по допустимостта на представените доказателства или направените доказателствени искания по параграфи 2 и 3, председателят предоставя възможност на другите страни да вземат отношение по тези доказателства и доказателствени искания“.

II. Обстоятелствата по спора

26 Обстоятелствата по спора са изложени в точки 2—16 от обжалваното съдебно решение и могат да бъдат предадени накратко по следния начин.

27 Жалбоподателите са семейство сирийски граждани, пристигнали на остров Милос (Гърция) на 9 октомври 2016 г. заедно с група бежанци. На 14 октомври 2016 г. те са прехвърлени в център за приемане и установяване на самоличността в Гърция, където посочват, че искат да подадат молба за международна закрила.

28 На 20 октомври 2016 г. при координирана от Frontex съвместна операция по връщане те са прехвърлени в Турция, в център за временно приемане в югоизточната част на тази държава.

29 На 2 ноември 2016 г. турските власти издават на жалбоподателите документи за временна защита и временно разрешение за пътуване, за да отидат в Шанлъурфа (Турция). Жалбоподателите се настаняват временно в Суруч (Турция), след което се установяват в Ербил (Ирак).

30 На 4 януари 2017 г. жалбоподателите подават първа жалба пред служителя по въпросите на основните права на Frontex, в която изтъкват, че при проведената от Frontex операция по връщане са били върнати от Гърция в Турция. Успоредно с това жалбоподателите подават жалба срещу Република Гърция пред Европейския съд по правата на човека.

31 На 15 февруари 2017 г. първата жалба е приета за допустима и е препратена на изпълнителния директор на Frontex и на гръцкия омбудсман, който я препраща на гръцката полиция, за което жалбоподателите са уведомени на 7 юни 2017 г.

32 На 17 юли 2018 г. жалбоподателите подават втора жалба пред служителя по въпросите на основните права във връзка с обработката на първата им жалба, по повод на която им е предоставена информация на 25 юли 2018 г. На 9 август 2018 г. втората им жалба е приета за допустима и е съединена за общо разглеждане с първата.

33 На 29 ноември 2018 г. служителят по въпросите на основните права уведомява жалбоподателите, че Frontex продължава да очаква резултатите от вътрешното разследване на гръцките полицейски органи по първата жалба. На 25 ноември 2019 г. той ги уведомява, че тези органи са приключили разследването и че са взели решение да не предоставят доклада от посоченото разследване, тъй като е поверителен. На 6 октомври 2020 г. той представя на жалбоподателите окончателния си доклад по жалбите и приключва разглеждането им.

34 С електронно писмо от 8 октомври 2020 г. до служителя по въпросите на основните права жалбоподателите изтъкват, че в този окончателен доклад не се разглежда нито ролята на Frontex в операцията по връщане, нито втората жалба. В отговора си от 13 октомври 2020 г. служителят по въпросите на основните права посочва, че Frontex е изпълнила задълженията си във връзка с разглеждането на техните жалби.

35 В жалбата срещу решението на Общия съд жалбоподателите, които са семейство от кюрдски произход, състоящо се от двама родители и четири деца, посочват, че са уведомили Общия съд за подписана от страните спогодба, одобрена на 19 февруари 2023 г. от Европейския съд по правата на човека в рамките на образуваното пред него производство по жалбата срещу Република Гърция. В съдебното заседание пред Съда те уточняват, че в изпълнение на тази спогодба Република Гърция е приела да заплати 12 500 евро за имуществени и неимуществени вреди за всеки от жалбоподателите, или общо 75 000 евро, както и 1 500 евро за съдебни разноски.

III. Искът пред Общия съд и обжалваното съдебно решение

36 На 20 септември 2021 г. жалбоподателите подават в секретариата на Общия съд искова молба, с която търсят обезщетение за имуществените и неимуществените вреди, които претърпели вследствие на твърдяното противоправно поведение на Frontex преди, по време и след спорната операция по връщане, като оценяват имуществените си вреди на 96 212,55 евро, а неимуществените — на 40 000 евро, ведно с лихвите.

37 В обжалваното съдебно решение във връзка с допустимостта на някои документи, представени от жалбоподателите, Общият съд приема, първо, в точки 43—46 от това решение, че приложения C.1 и C.3—C.6 към репликата са недопустими, тъй като са представени късно, без това да е мотивирано. Второ, по същата причина в точки 49—51 от посоченото решение Общият съд отказва да приеме доказателство E.1, представено от жалбоподателите на 7 март 2023 г., тоест два дни преди съдебното заседание.

38 Що се отнася до съществото на спора, в точка 53 от обжалваното съдебно решение Общият съд изтъква, че условията за носене на извъндоговорна отговорност от Съюза на основание член 340, втора алинея ДФЕС са кумулативни, след което в точка 55 от това решение решава да разгледа най-напред условието за наличие на причинно-следствена връзка между поведението, в което е упрекната Frontex, и твърдените вреди.

39 В това отношение в точка 56 от обжалваното съдебно решение той приема, че твърдените вреди следва да произтичат достатъчно пряко от укоримото поведение, а последното да е основната причина за настъпването на вредите, както и че няма задължение за поправяне на всяка, дори и далечна, вредоносна последица от едно незаконосъобразно положение.

40 Най-напред, в точка 61 от обжалваното съдебно решение той приема, че направените от жалбоподателите разходи за пътуването до Гърция не могат да произтичат пряко от поведението, в което упрекват Frontex, тъй като са направени преди спорната операция по връщане.

41 По-нататък, в точка 62 от обжалваното съдебно решение Общият съд приема, че доводите на жалбоподателите за наличие на причинно-следствена връзка между твърдяното неизпълнение от Frontex на задълженията ѝ в областта на защитата на основните права при тази операция и останалите претендирани вреди се основават на погрешното предположение, че без това неизпълнение жалбоподателите нямало да бъдат изведени в Турция и щели да получат международната закрила в Гърция, а следователно и материалната подкрепа, на която имали право, поради което нямало да претърпят съответните вреди.

42 В това отношение в точки 64 и 65 от обжалваното съдебно решение Общият съд приема, че съгласно член 27, параграф 1, букви а) и б) и член 28, параграф 1 от Регламент 2016/1624, член 6, параграф 1 от Директива 2008/115 и член 2, буква е), както и членове 4, 6, 8 и 31 от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила (ОВ L 180, 2013 г., стр. 60), единствената задача на Frontex при спорната операция по връщане е била да предостави техническа и оперативна помощ на държавите членки, а не да преценява обосновката на решенията за връщане на лицата, включени в тази операция, тъй като тези решения и решенията за предоставяне на международна закрила са въпрос на преценка, която е от компетентността единствено на държавите членки.

43 По-нататък, в точка 66 от обжалваното съдебно решение Общият съд приема, че не е установена пряка причинно-следствена връзка, от една страна, с имуществените вреди, свързани с направените от жалбоподателите в Турция и Ирак разходи, и от друга страна, с неимуществените вреди, изразяващи се по-специално в чувство на тревожност, свързано с полета на връщане към Турция, за който Общият съд отбелязва също така, че по принцип по силата на член 42, параграфи 1 и 2 от Регламент 2016/1624 е от отговорността единствено на приемащата държава членка.

44 Освен това в точки 67—69 от обжалваното съдебно решение, след като посочва, че твърдените вреди трябва да произтичат пряко от изтъкнатата противоправност, а не от избора на жалбоподателя как да реагира на предполагаемо противоправно действие, Общият съд приема, че твърдените имуществени и неимуществени вреди, свързани с разходите за наем и мебели в Суруч, разходите за пътуването до Ирак, различните разходи, направени след установяването им в тази държава, както и с чувството за страх и страдание, свързани с трудното им пътуване до нея, са резултат от собствения избор на жалбоподателите.

45 В това отношение в точка 68 от обжалваното съдебно решение Общият съд приема по същество, от една страна, че видно от преписката, установяването на жалбоподателите в Суруч е резултат от техния избор да не се съобразят с указанията във временното разрешение за пътуване, издадено от турските власти, а от друга страна, че видно от писмените изявления на жалбоподателите, тяхното бягство в Ирак е произтекло от страха им посочените власти да не ги върнат в Сирия, защото не са изпълнили тези указания.

46 Накрая, в точка 70 от обжалваното съдебно решение Общият съд приема, че когато участието на адвокат или правен съветник в извънсъдебното производство не е задължително, липсва причинно-следствена връзка между разходите за такъв представител и евентуалното укоримо поведение на съответната институция или орган. При това положение той приема, че твърдените имуществени вреди, свързани с разходите за правна помощ, направени от жалбоподателите при подаването на жалбите пред Frontex, не могат да се вменят пряко на тази агенция.

47 В заключение Общият съд приема, че жалбоподателите не са доказали достатъчно пряка причинно-следствена връзка между деянията, за които упрекват Frontex, и твърдените вреди, и като последица отхвърля иска за обезщетение в неговата цялост.

IV. Исканията на страните в производството по обжалване

48 С жалбата си жалбоподателите молят Съда:

– да отмени обжалваното съдебно решение и да върне делото за ново разглеждане на Общия съд,

– при условията на евентуалност, да обяви за основателни твърденията по изложените в исковата им молба в първоинстанционното производство основания,

– да осъди Frontex да заплати съдебните разноски, направени в първоинстанционното производство и в производството по обжалване, ведно с лихвите.

49 Frontex моли Съда:

– да отхвърли жалбата и

– да осъди жалбоподателите да заплатят съдебните разноски, направени в първоинстанционното производство и в производството по обжалване.

V. По жалбата

50 Жалбоподателите излагат четири основания в подкрепа на жалбата.

51 По първото основание, което се отнася най-вече до точки 62—66 от обжалваното съдебно решение, по същество се твърдят грешки при прилагане на правото, които Общият съд допуснал, като приел, че липсва причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и твърдените вреди от включването на жалбоподателите в спорната операция по връщане. Това основание се подразделя най-общо на три части.

52 По второто основание, което също се отнася до точки 62—66 от обжалваното съдебно решение, по същество се твърдят грешки при прилагане на правото, които Общият съд допуснал, като приел, че липсва причинно-следствена връзка между поведението на Frontex и твърдените неимуществени вреди от нарушения на основните права, извършени при полета за връщане в Турция. Това основание се подразделя по същество на две части.

53 По третото основание, което се подразделя на две части и е насочено срещу точки 67—71 от обжалваното съдебно решение, се твърдят грешки при прилагане на правото, които Общият съд допуснал, като приел, че изискуемата причинно-следствена връзка между действията и бездействията, в които се упреква Frontex, и някои от твърдените вреди, е прекъсната от собствения избор на жалбоподателите.

54 Накрая, по четвъртото основание, насочено срещу точки 44—46 от обжалваното съдебно решение, се твърдят грешки при прилагане на правото, които Общият съд допуснал, като приел, че определени доказателства, представени от жалбоподателите в подкрепа на иска за обезщетение за вреди, са недопустими.

A. По втората и третата част от първото основание

1. Доводи на страните

55 По втората и третата част от първото основание, които следва да бъдат разгледани заедно и на първо място, жалбоподателите по същество изтъкват, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, тъй като, преди да провери за наличието на причинно-следствена връзка, е пропуснал да се произнесе по осемте основания в исковата молба, с които жалбоподателите са искали да установят наличието на неправомерни действия на Frontex, и най-вече по осмото основание, свързано с разглеждането на техните жалби от тази агенция. Жалбоподателите твърдят, че този пропуск е засегнал диспозитива на обжалваното съдебно решение, тъй като, ако Общият съд бе разгледал посочените основания, той непременно е щял да прецени действията и бездействията на Frontex, срещу които те са насочени, и да направи извода, че са изпълнени условията за носене на извъндоговорна отговорност от тази агенция.

56 Frontex счита, че твърденията по първото основание са недопустими в тяхната цялост, тъй като жалбоподателите не указвали достатъчно точно мотивите от обжалваното съдебно решение, срещу които е насочено. Освен това твърденията по втората и третата част от това основание били безпредметни и при всички случаи неоснователни, тъй като, в случай че Общият съд констатира, че едно от трите условия за носене на извъндоговорна отговорност от Съюза не е изпълнено, той не е длъжен да прави преценка на останалите две условия.

2. Съображения на Съда

57 На първо място, що се отнася до изтъкнатата от Frontex недопустимост на твърденията по първото основание, тъй като жалбоподателите не указали достатъчно точно мотивите от обжалваното съдебно решение, за които се отнасят отделните части от това основание, от член 256, параграф 1, втора алинея ДФЕС, член 58, първа алинея от Статута на Съда на Европейския съюз и от член 168, параграф 1, буква г) и член 169, параграф 2 от Процедурния правилник на Съда следва, че жалбата трябва точно да посочва пороците на съдебното решение, чиято отмяна се иска, както и правните доводи, с които по специфичен начин се подкрепя такова искане, тъй като в противен случай жалбата или твърденията по съответното основание ще бъдат недопустими (вж. определение от 26 април 1993 г., Kupka-Floridi/ИСК, C-244/92 P, EU:C:1993:152, т. 8 и 9, и решения от

3 септември 2015 г., Inuit Tapiriit Kanatami и др./Комисия, C-398/13 P, EU:C:2015:535, т. 53 и цитираната съдебна практика, и от 15 юли 2021 г., Deutsche Lufthansa/Комисия, C-453/19 P, EU:C:2021:608, т. 95).

58 В случая е достатъчно да се констатира, че доводите, изложени от жалбоподателите по втората и третата част от първото основание, изглеждат, в своята цялост достатъчно ясни, за да укажат с нужната точност критикуваните части от обжалваното съдебно решение, както и правните доводи, изложени в подкрепа на критиката, и следователно позволяват на Съда да извърши контрол за законосъобразност.

59 На второ място, що се отнася до проверката по същество на втората и третата част от първото основание, следва да се припомни като начало, че член 60, параграф 3 от Регламент 2016/1624 предвижда, подобно на член 340, втора алинея ДФЕС, на който е конкретен израз, че в случай на извъндоговорна отговорност Frontex, в съответствие с основните принципи, които са общи за правото на държавите членки, поправя вредите, причинени от нейни отдели или служители при изпълнението на техните задължения. Следователно практиката на Съда във връзка с тази разпоредба от Договора за функционирането на ЕС е относима в случая.

60 Съгласно постоянната практика на Съда Съюзът носи извъндоговорна отговорност на основание член 340, втора алинея ДФЕС при наличието на съвкупност от условия, а именно наличието на достатъчно съществено нарушение на правна норма, с която се цели да се предоставят права на частноправните субекти, действителното наличие на вреда и наличието на пряка причинно-следствена връзка между неизпълнението на задължението на автора на акта и претърпяната от увредените лица вреда (решения от 5 март 1996 г., Brasserie du pêcheur и Factortame, C-46/93 и C-48/93, EU:C:1996:79, т. 51, и от 5 март 2024 г., Kočner/Европол, C-755/21 P, EU:C:2024:202, т. 117 и цитираната съдебна практика).

61 От тази практика също така следва, че щом едно от тези условия не е изпълнено, искът трябва да се отхвърли изцяло, без да е нужно да се разглеждат другите условия за извъндоговорната отговорност на Съюза, както и че съдът на Съюза не е задължен да разгледа посочените условия в определен ред (решение от 21 декември 2023 г., United Parcel Service/Комисия, C-297/22 P, EU:C:2023:1027, т. 61 и цитираната съдебна практика).

62 Ето защо Общият съд по принцип не е допуснал грешка, като, от една страна, е решил да разгледа най-напред условието за наличие на причинно-следствена връзка, без да е разгледал преди това осемте основания, с които жалбоподателите са искали да установят наличието на противоправни действия, извършени от Frontex. От друга страна, доколкото при тази проверка е направил извод, че това условие не е изпълнено, Общият съд не е бил длъжен да разглежда и останалите две условия за носене на извъндоговорна отговорност от Frontex, и в частност това за твърдяната противоправност на поведението на Frontex, която е предмет на осемте основания, за които жалбоподателите упрекват Общия съд, че не ги е разгледал.

63 Следователно твърденията по втората и третата част от първото основание са неоснователни.

Б. По първата част от първото основание и първата част от второто основание

64 По първата част от първото основание се твърди по същество, че Общият съд е нарушил, от една страна, член 14, параграф 2, член 27, параграф 1, член 28, параграф 1 и член 34, параграфи 1—3 от Регламент 2016/1624, а от друга страна, член 5, параграф 1 от този регламент, като е приел, че липсва причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и твърдените вреди от включването на жалбоподателите в спорната операция по връщане, което включване те считат за незаконосъобразно поради липсата на приети за тях решения за връщане.

65 По първата част от второто основание се твърди, че Общият съд е нарушил същите разпоредби като посочените в първата част от първото основание, като е приел, че липсва причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и твърдените вреди от нарушения на техните основни права, които били извършени по време на полета за връщане в Турция в рамките на спорната операция по връщане. Освен това по тази част от второто основание се преповтарят критиките, изложени по първата част от първото основание.

66 Тъй като по първата част от първото основание и по първата част от второто основание се твърди по същество нарушение на едни и същи разпоредби и те се отнасят до един и същ извод на Общия съд, и по-конкретно извода в точки 62—66 от обжалваното съдебно решение, те следва да бъдат разгледани заедно.

1. Доводи на страните

67 По първата част от първото основание, в рамките на която жалбоподателите изтъкват незаконосъобразността на извеждането им в Турция, тъй като няма издадено от гръцките органи решение за тяхното връщане, са изложени две оплаквания.

68 С първото оплакване жалбоподателите упрекват Общия съд по същество, че имплицитно е приел, че Frontex не е била длъжна да проверява за наличието на такова решение.

69 Те твърдят, че от една страна, видно от член 2, точки 13 и 14 от Регламент 2016/1624, националните органи са длъжни да приемат решение за връщане в писмена форма, преди гражданин на трета държава да може да бъде законосъобразно изведен от тяхната територия в рамките на операция по връщане, и от друга страна, видно от член 14, параграф 2, член 27, параграф 1 и член 34, параграфи 1—3 от този регламент, Frontex трябва да гарантира, че определени лица няма да бъдат включени в координирана от нея операция по връщане, ако за тях не е издадено такова решение.

70 Ето защо Общият съд неправилно се основал на предвидената в член 28, параграф 1 от Регламент 2016/1624 забрана Frontex да преценява обосновката на решение за връщане, за да я освободи от всякакво задължение в това отношение.

71 По второто оплакване жалбоподателите изтъкват по същество, че Общият съд е нарушил член 5, параграф 1 от Регламент 2016/1624, който установява солидарна отговорност на Frontex и съответната държава членка за вредите, претърпени от лицата, включени в съвместна операция по връщане, вследствие от нарушения на основните права, извършени в рамките на тази операция.

72 Накрая, по първата част от второто основание жалбоподателите изтъкват по същество, че ако Общият съд бе взел предвид задължението на Frontex да провери дали за тях действително е било издадено решение за връщане, той е щял неминуемо да приеме, че съществува причинно-следствена връзка между поведението, в което упрекват Frontex, и незаконосъобразното третиране, на което твърдят, че са били подложени по време на полета за връщане, тъй като спазването на това задължение е щяло да доведе до това Frontex да предотврати неправомерното им извеждане. От друга страна, те преповтарят доводите си относно наличието на солидарна отговорност.

73 Frontex поддържа главно, че твърденията по първата част от първото основание и по първата част от второто основание са недопустими. Всъщност, първо, те се основавали на оспорването на констатацията на Общия съд за наличие на решение за връщане. Второ, твърдението за наличие на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, изложено в рамките на тези две части, било ново, тъй като пред Общия съд не било изтъквано наличието на такава отговорност. Трето, жалбоподателите не указвали достатъчно точно мотивите от обжалваното съдебно решение, за които се отнасят посочените части.

74 При условията на евентуалност Frontex оспорва основателността на твърденията по тези части.

75 Освен това, обратно на твърденията на жалбоподателите, Frontex не счита, че Общият съд е квалифицирал неправилно техния иск като насочен срещу решенията на гръцките органи, с които отказват да им предоставят международна закрила и разпореждат връщането им, а посочва най-напред, че жалбоподателите се основават на неправилно тълкуване на цитираните от тях разпоредби от Регламент 2016/1624, което противоречало на принципа на лоялно сътрудничество и принципа на предоставената компетентност, прогласени съответно в член 4, параграф 3 и член 5, параграфи 1 и 2 ДЕС.

76 Всъщност, от една страна, принципът на лоялно сътрудничество предполагал, че Frontex трябва да може да има пълно доверие, че представените от националните органи документи, в случая списък с лицата, включени в спорната операция по връщане, са точни, което включвало презумпция за законност, проявяваща се в задължението тези документи да се признаят за правно валидни. Frontex можела да постави под съмнение тази презумпция само когато на тази агенция са известни достатъчно обективни и явни фактически обстоятелства, които сочат на възможността представените от националните органи документи да са неправилни и водят до задължение за проверка. Жалбоподателите обаче не твърдели пред Общия съд, че в случая е имало такива фактически обстоятелства.

77 От друга страна, Frontex твърди по същество, че принципът на предоставената компетентност я задължава да зачита изключителната компетентност на държавите членки при евентуалното предоставяне на международна закрила и издаването на решения за връщане.

78 По-нататък, Frontex изтъква, че разпоредбите от Хартата не могат да ѝ предоставят правомощие, с което тя не разполага по силата на други разпоредби от правото на Съюза.

79 Накрая, що се отнася до наличието на солидарна отговорност в областта на обезщетенията за вреди, Frontex счита, от една страна, че наличието на такава отговорност не освобождава жалбоподателите от необходимостта да докажат по-специално наличието на пряка

причинно-следствена връзка, което те не успели да направят. От друга страна, наличието на солидарна отговорност на Frontex предполагало наличието на отговорност на гръцките органи по силата на гръцкото право, а това би означавало Общият съд да извърши преценка, която е в обхвата на националното право и е извън правомощията му. Ето защо фактът, че не е извършил преценка в това отношение, не представлявал нарушение на правото на Съюза.

2. Съображения на Съда

а) По допустимостта на първото и второто оплакване по първата част от първото основание и първата част от второто основание

80 На първо място, Frontex прави възражение за недопустимост на твърденията по първата част от първото основание в тяхната цялост и на твърденията по първата част от второто основание с мотива, че с тях жалбоподателите поставят под съмнение фактическа констатация на Общия съд, а именно наличието на издадено от гръцките органи решение за тяхното връщане.

81 В това отношение е достатъчно да се отбележи, че този довод почива на неправилно тълкуване на обжалваното съдебно решение. Всъщност в него Общият съд ограничава преценката си за извъндоговорната отговорност на Frontex само до проверка на условието за наличие на причинно-следствена връзка между укоримото поведение и твърдените вреди, без да се произнася по въпроса дали за жалбоподателите е имало решение за връщане.

82 На второ място, що се отнася до второто оплакване по първата част от първото основание, което впрочем е преповторено по-специално в първата част от второто основание и се отнася до наличието на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, Frontex оспорва неговата допустимост, като твърди, че е ново. Жалбоподателите обаче твърдят, че са изложили пред Общия съд основание, свързано с такава солидарна отговорност, и препращат в това отношение към точки 5 и 13 от исковата молба пред първата инстанция. Те добавят по същество, че дори за настъпването на вредите да е допринесло повече от едно лице, това не освобождава едната или другата страна от отговорността за нейните действия и не е необходимо да се установява дали Република Гърция е изпълнила своите собствени задължения.

83 Съгласно член 170, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда с жалбата не може да се изменя предметът на спора пред Общия съд. Така в рамките на обжалването компетентността на Съда се свежда до преценка на правните изводи по обсъдените пред първата инстанция основания и доводи. Следователно страните не могат да изтъкват за първи път пред Съда основания, които не са посочили пред Общия съд, тъй като това би означавало да им се позволи да сезират Съда, чиито правомощия при обжалването са ограничени, със спор с по-широк обхват от този, който е бил разгледан от Общия съд (решение от 6 октомври 2021 г., Sigma Alimentos Exterior/Комисия, C-50/19 P, EU:C:2021:792, т. 38 и цитираната съдебна практика).

84 В случая следва да се отбележи, че в двете точки от исковата молба пред първата инстанция, към които препращат жалбоподателите, те са изтъкнали възможността Frontex да носи отговорност за действия на собствените си служители, успоредно с отговорността на държавите членки за действия на техните служители.

85 В това отношение е уместно да се припомни, че по принцип солидарната отговорност означава, че когато трето лице е претърпяло вреди вследствие от неправомерни действия, извършени съвместно от няколко лица, всяко от тези лица е длъжно да обезщети вредите в тяхната цялост, като увреденото трето лице има право да иска от всекиго пълно обезщетение за своите вреди, докато получи пълна обезвреда, с уговорката, че задълженото лице, което е обезщетило напълно понесените вреди, може да предяви срещу всяко друго солидарно задължено лице насрещен иск с оглед на относителната им отговорност при причиняването на вредите. Такъв принцип на солидарна отговорност дерогира общите принципи на извъндоговорната отговорност на Съюза (вж. в този смисъл решение от 5 март 2024 г., Kočner/Европол, C-755/21 P, EU:C:2024:202, т. 62 и 64).

86 От една страна, следва да се констатира, че в точките от исковата молба пред Общия съд, към които препращат, за да оспорят твърдението, че доводът за наличие на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция е нов, жалбоподателите не сочат наличието на такава отговорност, пораждаща задължение на Frontex да ги обезщети изцяло за вредоносните последици от съвместни неправомерни действия на нейните служители и служителите на Република Гърция, независимо от конкретните последици от съответните им правонарушения. Всъщност жалбоподателите само твърдят, че Frontex носи отговорност за вредите, причинени от неправомерните действия на нейните отдели или служители, успоредно с отговорността на тази държава членка за вредите, причинени от неправомерните действия на нейните собствени служители, и че следователно е важно да се разграничат задълженията и отговорностите на Frontex от тези на държавата членка, като подчертават, така както и в жалбата, че отговорността на Frontex може да бъде потърсена независимо от това дали Република Гърция е изпълнила своите задължения.

87 От друга страна, макар жалбоподателят да е легитимиран да подаде жалба пред Съда на основания, насочени към оспорването от правна страна на правилността на правните съображения в самото обжалвано съдебно решение, доколкото те са мотивите, с които Общият съд обосновава някои от изводите си, независимо от изложените пред него от страните доводи (вж. в този смисъл решения от 29 ноември 2007 г., Stadtwerke Schwäbisch Hall и др./Комисия, C-176/06 P, EU:C:2007:730, т. 17, и от 3 юли 2025 г., Парламент/ТС, C-529/23 P, EU:C:2025:521, т. 82), следва да се констатира, че в случая обжалваното съдебно решение не съдържа никакви части, отнасящи се до наличието на евентуална солидарна отговорност на Frontex. Освен това е изключено Общият съд имплицитно да е разгледал този въпрос. Всъщност този въпрос е свързан с определянето на подлежащите на обезщетяване вреди, за които отговаря лице, признато преди това за съпричинител на тези вреди. Ето защо той е чужд на проверката на условието за наличие на причинно-следствена връзка между укоримата простъпка и твърдените вреди, до която Общият съд се е ограничил в обжалваното съдебно решение.

88 Следователно второто оплакване по първата част от първото основание, отнасящо се до наличието на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, преповторено по-специално в първата част от второто основание, е недопустимо.

89 На трето и последно място, що се отнася до възражението на Frontex за недопустимост на твърденията по посочените части в резултат от липсата на достатъчно точно указване на мотивите от обжалваното съдебно решение, до които се отнася тази част, то следва да бъде отхвърлено по същите съображения като изложените в точка 58 от настоящото решение.

б) По основателността на първото оплакване по първата част от първото основание и на твърденията по първата част от второто основание

90 С първото оплакване по първата част от първото основание и с първата част от второто основание жалбоподателите изтъкват по същество, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е пренебрегнал задължението на Frontex по Регламент 2016/1624 да се увери, че за всяко лице, включено в координирана от нея операция по връщане, има писмено решение за връщане, въпреки че те са твърдели, че за тях няма издадено такова решение. От това те правят извода, че ако не беше допуснал тази грешка, Общият съд е щял да констатира наличието на причинно-следствена връзка между поведението на Frontex и вредите, които твърдят, че са претърпели, в частност поради начина, по който е протекъл полетът за връщане към Турция.

91 Пред Общия съд жалбоподателите упрекват Frontex, че е координирала съвместна операция по връщане, при която са били нарушени редица техни основни права и това довело до различни имуществени и неимуществени вреди, които искат тази агенция да обезщети.

92 Що се отнася до включването на жалбоподателите в тази операция, в точки 64 и 65 от обжалваното съдебно решение Общият съд отбелязва, че от една страна, член 2, буква е) и членове 4, 6, 8 и 31 от Директива 2013/32, както и член 6, параграф 1 от Директива 2008/115 предоставят на държавите членки изключителната компетентност да разгледат съответно молбите за международна закрила и обосновката на решенията за връщане, а от друга страна, съгласно член 27, параграф 1, букви а) и б) и член 28, параграф 1 от Регламент 2016/1624 Frontex има за задача единствено да предоставя техническа и оперативна помощ на държавите членки, без да преценява обосновката на решенията за връщане. От това в точка 66 от обжалваното съдебно решение той достига до извода, че тъй като компетентността за разглеждане на молбите за международна закрила и за преценка на обосновката на решенията за връщане е предоставена на държавите членки, а не на Frontex, не може да се установи пряка причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква тази агенция, и твърдените имуществени вреди, свързани с направените от жалбоподателите в Турция и Ирак разходи, както и твърдените неимуществени вреди, изразяващи се по-специално в чувство за тревожност, свързано с полета за връщане към Турция.

93 Следователно по тези съображения Общият съд е изключил наличието на причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и съответните вреди, без преди това да се е произнесъл по въпроса дали е имало издадено решение за връщане на жалбоподателите, като е приел, че то не е относимо поради липсата на компетентност на Frontex да преценява обосновката на такова решение.

94 Жалбоподателите твърдят по същество, че посочените съображения са опорочени поради грешка при прилагане на правото, тъй като не отчитат присъщите на Frontex задължения в областта на защитата на основните права, в частност за спазване на принципа на забрана за връщане, по силата на които тази агенция е длъжна да се увери, че за лицата, включени в координирана от нея съвместна операция по връщане, има решение за връщане.

95 В това отношение съгласно член 51, параграф 1 от Хартата нейните разпоредби се отнасят за институциите, органите, службите и агенциите на Съюза при зачитане на принципа на субсидиарност, както и за държавите членки, когато те прилагат правото на Съюза, като те зачитат правата, спазват принципите и насърчават тяхното прилагане в съответствие със своите компетенции и при зачитане на предоставените в Договорите компетенции на Съюза.

96 Член 34, параграфи 1 и 2 от Регламент 2016/1624 отразява тези задължения на Frontex и националните органи на държавите членки, отговарящи за управлението на границите, които съгласно член 3 от този регламент съставляват заедно европейската гранична и брегова охрана, като задължава последната да гарантира защитата на основните права при изпълнението на своите задачи съгласно посочения регламент, в частност принципа за забрана за връщане. За тази цел втората алинея от посочения параграф 1 предвижда, че Frontex трябва да изготви, доразвие и прилага стратегия за основните права, включително ефективен механизъм за наблюдение на зачитането на основните права в рамките на всички свои дейности.

97 Това задължение за гарантиране на защитата на основните права при изпълнението на задачите на европейската гранична и брегова охрана по силата на Регламент 2016/1624, което съответно е възложено по-специално на Frontex, освен това е конкретизирано по отношение на агенцията в различни разпоредби от този регламент.

98 Така член 16, параграфи 2 и 3 от Регламент 2016/1624 гласи, че за всяка съвместна операция по външните граници изпълнителният директор на Frontex изготвя оперативен план, по който постига съгласие с приемащата държава членка след консултации с участващите държави членки, и този оперативен план е задължителен за всички страни, които участват в тази операция. Този план съдържа в подробности организационните и процедурните аспекти на операцията, които се считат за необходими за нейното провеждане, и включва по-специално описание на задачите и отговорностите по отношение на зачитането на основните права. Съгласно член 22, параграф 1 и параграф 3, буква б) от този регламент Frontex осигурява правилното изпълнение на оперативния план, в частност посредством координиращи служители, назначени от нейния изпълнителен директор, които действат във всички аспекти на разполагането на екипите на европейската гранична и брегова охрана, като по-специално осъществяват мониторинг за правилното изпълнение на оперативния план по отношение на защитата на основните права.

99 Що се отнася по-конкретно до връщанията, член 27, параграфи 1 и 2 от Регламент 2016/1624 предвижда по-специално, че при зачитане на основните права и общите принципи на правото на Съюза, както и на международното право, включително защитата на бежанците и правата на детето, Frontex координира на техническо и оперативно равнище дейностите на държавите членки, свързани с връщането, и предоставя техническа и оперативна помощ на държавите членки, които са изправени пред особени „предизвикателства“, свързани със системите за връщане, като тази помощ включва консултации относно провеждането и управлението на процедури по връщане в съответствие с Директива 2008/115.

100 Що се отнася още по-конкретно до операциите по връщане, които съгласно член 2, точки 12 и 14 от Регламент 2016/1624 са координирани от Frontex операции за връщане на лица, за които има издадено решение за връщане при спазване на разпоредбите на Директива 2008/115, член 28, параграф 1 от този регламент гласи, че в съответствие с тази директива Frontex оказва необходимото съдействие, и по искане на една или няколко от участващите държави членки, осъществява координацията или организацията на операции по връщане.

101 Както генералният адвокат констатира в точка 77 от заключението си, от всички разпоредби, посочени в точки 96 и 98—100 от настоящото решение, следва извода, че координираните от Frontex съвместни операции по връщане могат да се провеждат само спрямо лица, по отношение на които има подлежащи на изпълнение индивидуални решения за връщане, за които член 12, параграф 1 от Директива 2008/115 уточнява, че трябва да са в писмена форма.

102 Следователно с оглед на специфичните задължения, които Регламент 2016/1624 възлага на Frontex в рамките на координирането на съвместни операции по връщане, тази агенция е длъжна да провери дали има такива решения за всички лица, които държава членка възнамерява да включи в такива операции, за да гарантира, че при последните се спазват изискванията по този регламент и основните права на засегнатите лица, и по-специално принципа на забрана за връщане.

103 Ето защо Общият съд неправилно приема, че Frontex няма никакви задължения по отношение на решенията за връщане, които трябва да са издадени за лицата, включени в координирана от тази агенция съвместна операция по връщане, като се мотивира, че нейната задача е единствено да предоставя техническа и оперативна помощ на държавите членки, без да може да преценява обосновката на решенията за връщане. Всъщност, както генералният адвокат изтъква в точка 79 от заключението си, проверката за наличието на такива решения не е равнозначна на някакъв вид проверка на тяхната обосновка и следователно не навлиза в сферата на изключителната компетентност, която държавите членки имат в тази област по силата на член 6, параграф 1 от Директива 2008/115.

104 Освен това изложените от Frontex доводи в подкрепа на тезата, че по същество тя няма задължения в това отношение, са ирелевантни.

105 От една страна, прогласеният в член 5, параграфи 1 и 2 ДЕС принцип на предоставената компетентност, по силата на който Съюзът действа единствено в границите на компетентност, която държавите членки са му предоставили с Договорите с оглед постигане на поставените в тези договори цели, изобщо не се нарушава от задължението на Frontex да проверява за наличието на решения за връщане, доколкото това задължение ѝ е възложено с Регламент 2016/1624 при зачитане на компетентността на държавите членки.

106 От друга страна, принципът на лоялно сътрудничество, който е прогласен в член 4, параграф 3 ДЕС и е припомнен специално в член 9 от Регламент 2016/1624, отнасящ се до задължението за добросъвестно сътрудничество на Frontex и националните органи, които отговарят за управлението на границите и връщането, наистина има важно значение в отношенията между тази агенция и тези национални органи в рамките на европейската гранична и брегова охрана.

107 Принципът на лоялно сътрудничество обаче не може да се тълкува в смисъл, че позволява на Frontex да се освободи от специфичните задължения, които са ѝ възложени с Регламент 2016/1624 при координирането на съвместни операции по връщане, и в частност от задължението да проверява за наличие на писмени и подлежащи на изпълнение решения за връщане за всички лица, които държава членка смята да включи в такива операции, за да гарантира, че те спазват изискванията по този регламент и основните права на засегнатите лица, и по-специално принципа на забрана за връщане.

108 Обратно, задължението за добросъвестно сътрудничество, доколкото е възложено и на Frontex, може да засили тези задължения, и по-специално да я накара да подкрепя държавите членки така, че те да изпълняват своите задачи в рамките на тези операции при пълно спазване на правото на Съюза, и по-специално на основните права.

109 Освен това въпросът дали, както твърди Frontex, принципът на лоялно сътрудничество поражда презумпция за законосъобразност, която при липса на особени обстоятелства се прилага за представените от държавите членки документи, е ирелевантен в случая. Всъщност, както тази агенция потвърждава в съдебното заседание пред Съда, преди въпросната съвместна операция по връщане гръцките органи не са ѝ предоставили списък с лицата, подлежащи на връщане, а са ѝ дали единствено списък с лица, които не са подали молба за убежище. Последният списък сам по себе си няма връзка с наличието на решения за връщане по смисъла на член 6, параграф 1 от Директива 2008/115, поради което, дори да се предположи, че за такъв документ се прилага презумпция за законосъобразност, той не е позволявал на Frontex да предполага, че за жалбоподателите има издадени писмени и подлежащи на изпълнение решения за връщане.

110 От гореизложеното следва, че изводът на Общия съд в точка 66 от обжалваното съдебно решение, че по същество не би могло да има причинно-следствена връзка между поведението на Frontex и твърдените вреди, посочени в тази точка от обжалваното съдебно решение, се основава на неправилното съображение, че Frontex няма задължения във връзка с това дали за всички лица, засегнати от координирана от тази агенция съвместна операция по връщане, има издадено решение за връщане.

111 Все пак, противно на твърденията на жалбоподателите в рамките на първата част от второто основание, обстоятелството, че Frontex има задължение да извършва такава проверка, не означава, че непременно съществува причинно-следствена връзка между евентуалното нарушение на това задължение и всички или част от вредите, които жалбоподателите претендират, че са претърпели.

112 Действително наличието на такава причинно-следствена връзка следва да се провери, като се вземе предвид това задължение за проверка, и по-общо задълженията на Frontex с цел да се гарантира, че съвместните операции по връщане спазват изискванията на Регламент 2016/1624 и основните права на засегнатите лица. Тази проверка обаче трябва да се извършва, като се вземат предвид съвкупността от релевантни факти, които трябва да бъдат установени от Общия съд, и изискуемата правна преценка.

113 От всички гореизложени съображения следва, че е основателно първото оплакване по първата част от първото основание, а твърденията по първата част от второто основание трябва да бъдат отхвърлени като неоснователни.

B. По втората част от второто основание

1. Доводи на страните

114 По втората част от второто основание жалбоподателите критикуват направения от Общия съд в точка 66 от обжалваното съдебно решение извод, че отговорност за евентуални нарушения на техните основни права, извършени по време на полета за връщане в Турция, носи единствено Република Гърция.

115 Те твърдят, че този извод, основан на член 42, параграфи 1 и 2 от Регламент 2016/1624, е неправилен, тъй като тези разпоредби се отнасят само до отговорността на персонала на приемащата държава членка „на ниско изпълнителско равнище“, а не до отговорността на Frontex за неспазване от страна на нейния персонал на задълженията ѝ, произтичащи от този регламент. Релевантната разпоредба в това отношение бил член 60, параграф 3 от посочения регламент, отнасящ се до извъндоговорната отговорност на Frontex за вреди, причинени от нейни отдели или служители при изпълнението на техните задължения.

116 Според жалбоподателите възприетото от Общия съд тълкуване на член 42, параграфи 1 и 2 от Регламент 2016/1624 изпразва от съдържание членове 16, 22, 25, 26, 28 и 34 от този регламент, член 4 от Кодекса на поведение на Frontex и стъпки 1—5 от Стандартната оперативна процедура, които съставляват съвкупност от разпоредби, възлагащи на Frontex собствени задължения, за да се гарантира ефективен контрол за спазване на основните права. Това тълкуване застрашавало и правилното прилагане на член 8, параграф 6 от Директива 2008/115, съгласно който държавите членки създават ефективна система за наблюдение на принудителното връщане.

117 Освен това жалбоподателите преповтарят твърдението за наличие на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, което е формулирано в рамките на първата част от първото основание в жалбата.

118 Frontex счита най-напред, че твърденията по втората част от второто основание са безпредметни, тъй като мотивите в точка 66 от обжалваното съдебно решение относно член 42, параграфи 1 и 2 от Регламент 2016/1624 са изложени по съображения за изчерпателност.

119 По-нататък, твърдението за наличие на солидарна отговорност било недопустимо, тъй като било ново.

120 Накрая, твърденията по втората част от второто основание, с които жалбоподателите преповтаряли изложените от тях пред първата инстанция доводи, отнасящи се до предполагаеми правомощия на Frontex по-специално да проверява дали за включените в съвместна операция по връщане лица има издадено решение за връщане, били неоснователни, тъй като законодателят на Съюза не възлагал такива правомощия на агенцията.

2. Съображения на Съда

121 На първо място, що се отнася до изтъкнатата безпредметност на твърденията по втората част от второто основание, видно от точка 110 от настоящото решение, изводът на Общия съд, че всякаква причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и твърдените от жалбоподателите вреди следва да се отхвърли с мотива, че тази агенция няма никакви задължения за проверка дали е налице решение за връщане за включените в координирана от нея съвместна операция по връщане лица, е опорочен поради грешка при прилагане на правото. Ето защо твърденията по тази част за допълнителна грешка при прилагане на правото, която Общият съд допуснал, като приел по същество, че отговорност за евентуални нарушения на основни права, извършени по време на полет за връщане, носи изключително приемащата държава членка, не са безпредметни.

122 На второ място, що се отнася до преповтореното твърдение за наличието на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, то е недопустимо по съображенията, изложени в точки 83—87 от настоящото решение.

123 На трето и последно място, що се отнася до основателността на твърденията по втората част от второто основание, следва да се посочи, че както се установява от последната част от второто изречение в точка 66 от обжалваното съдебно решение, Общият съд е приел по същество, че съгласно член 42, параграф 1 от Регламент 2016/1624 полетът за връщане към Турция по принцип попада в обхвата на отговорността на приемащата държава членка, освен в случаите, при които на основание на параграф 2 от същия член последната може евентуално да поиска от държавата членка, изпратила члена на даден екип, възстановяване на вредите, причинени от последния вследствие на груба небрежност или умишлено нарушение.

124 Така Общият съд имплицитно е приел, че самата Frontex няма никакви задължения във връзка с евентуални нарушения на основните права, извършени по време на полет за връщане в рамките на съвместна операция по връщане. Ето защо извършването на такива нарушения в никакъв случай не може да се вмени на агенцията и следователно не може да съществува никаква причинно-следствена връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и неимуществените вреди от нарушения на основните права на жалбоподателите, които те понесли при полета за връщане в Турция.

125 В това отношение следва да се констатира, че Общият съд правилно е приел, че член 42, параграф 1 от Регламент 2016/1624 въвежда принципа, че когато екипи на европейската гранична и брегова охрана извършват дейност в приемаща държава членка, тя е считана за отговорна за всички вреди, причинени от членове на тези екипи. Тази отговорност е в съответствие с правилото в член 21, параграф 1 и в член 40, параграф 3 от този регламент, че членовете на екипите получават инструкции от приемащата държава членка и могат да изпълняват задачи и да упражняват правомощия единствено съгласно инструкциите, и като общо правило, в присъствието на гранични служители или персонал, участващ в задачи в областта на връщането, на приемащата държава членка.

126 Член 42, параграф 1 от Регламент 2016/1624 обаче не може да се тълкува в смисъл, че отговорността на приемащата държава членка изключва абсолютно всякаква отговорност на Frontex във връзка с евентуални нарушения на основните права, извършени по време на операция по връщане.

127 Всъщност по силата на член 60, параграф 3 от този регламент Frontex носи извъндоговорна отговорност за всички вреди, причинени от нейни отдели или служители при изпълнението на техните задължения, в съответствие със същите принципи като тези, които регламентират извъндоговорната отговорност на Съюза. Следователно не може a priori да се изключи възможността за конкуренция на отговорности.

128 При обстоятелства като тези в настоящия случай отговорността на Frontex може да се изключи само в хипотеза, при която е установено, че изтъкнатите незаконосъобразни действия по никакъв начин не са свързани с каквито и да е неправомерни действия или бездействия на отделите или служителите на Frontex, или изтъкнатото неизпълнение на задължения от тази агенция при всички случаи няма връзка с твърдените вреди.

129 В случая обаче това не е така.

130 Всъщност, както следва от точки 96—102 от настоящото решение, за да се гарантира спазването по-специално на основните права при координирани от Frontex операции по връщане, Регламент 2016/1624 ѝ възлага задължения, които произтичат, от една страна, от общото задължение на европейската гранична и брегова охрана, съставна част от която е Frontex, да гарантира защитата на основните права при изпълнението на задачите си по силата на този регламент и от друга страна, от задължението на Frontex да следи ефективно за зачитането на основните права при всички свои дейности. По-конкретно всички тези задължения трябва да се изпълняват в частност посредством оперативния план, предвиден в член 16 от посочения регламент, който Frontex трябва да разработи за всяка съвместна операция по връщане и който е задължителен за всички страни, участващи в тази операция, като в член 21, параграфи 1 и 3 от същия регламент се уточнява, че приемащата държава членка е длъжна да се съобразява с този план при инструкциите, които дава на екипите на европейската гранична и брегова охрана по време на тяхното разполагане, под контрола на координиращия служител на Frontex.

131 Освен това съгласно член 21, параграф 2 от Регламент 2016/1624 чрез този служител Frontex може да съобщи на приемащата държава членка своето мнение относно дадените от тази държава инструкции. От друга страна, член 20, параграф 1 от този регламент позволява на Frontex при съвместни операции по връщане да разположи експерти от собствения си персонал в допълнение към координиращите служители.

132 От тези съображения следва, че по силата на Регламент 2016/1624 Frontex поема съвкупност от задължения, които имат за цел да се гарантира спазването на основните права в рамките на съвместните операции по връщане. Ето защо не може a priori да се изключи възможността нарушение на тези задължения от нейните отдели или служители при определена операция да е допринесло за нарушения на основни права на извежданите лица при полет за връщане. В това отношение е без значение, че съгласно член 8, параграф 6 от Директива 2008/115 и както се припомня в член 29, параграф 4 от Регламент 2016/1624, контролът върху принудителното връщане е от компетентността на държавите членки. Всъщност съгласно член 28, параграф 1 от този регламент оказваното от Frontex съдействие или осъществената от нея координация или организация на съвместни операции по връщане трябва да става в съответствие с тази директива и по силата на посочения регламент Frontex носи задължения за контрол, допълващи задълженията на държавите членки.

133 Освен това, доколкото служителите на Frontex участват или могат да участват сами в такива операции, независимо дали в качеството на координиращи служители или като експерти, разположени при тези операции, не може a priori да се изключи и възможността неправомерни действия или бездействия на тези служители да са в причинно-следствена връзка с настъпването на такива нарушения на основни права.

134 От всички гореизложени съображения следва, че твърденията по втората част от второто основание са основателни.

Г. По третото основание

135 Третото основание, което по същество се отнася до точки 67—71 от обжалваното съдебно решение, се подразделя на две части. Първата е насочена срещу извода на Общия съд, че твърдените имуществени и неимуществени вреди във връзка с временното настаняване на жалбоподателите в Турция и бягството им в Ирак, а след това установяването им в последната държава, нямат пряка причинно-следствена връзка с действията, в които се упреква Frontex. Втората част е свързана със сходния извод на Общия съд относно твърдените от жалбоподателите имуществени вреди във връзка с разходите за правна помощ за подадените от тях жалби пред тази агенция.

1. По първата част от третото основание

а) Доводи на страните

136 По първата част от третото основание, по която са изложени четири оплаквания, жалбоподателите изтъкват, че Общият съд е допуснал грешки при прилагане на правото, като е приел в точки 67—69 от обжалваното съдебно решение, че имуществените и неимуществените вреди, свързани с тяхното временно установяване в Турция и бягството им в Ирак, са последица от собствения им избор, а не от укоримото поведение на Frontex, поради което в това отношение жалбоподателите не са доказали наличието на достатъчно пряка причинно-следствена връзка между твърдените вреди и поведението, в което упрекват Frontex.

137 Първо, жалбоподателите твърдят, че Общият съд е приложил неправилно практиката на Съда относно причинно-следствената връзка в хипотеза на небрежност или собствен избор на увреденото лице. Всъщност приносът на увреденото лице за настъпване на вредите можел единствено да доведе до ограничаване на дължимото от Съюза обезщетение и следователно не можел да се счита за причина за прекъсване на причинно-следствената връзка.

138 Второ, Общият съд допуснал грешка при прилагане на правото, като по същество пропуснал да вземе предвид уязвимото състояние на жалбоподателите като кандидати за убежище, както изисквали член 3 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и член 4 от Хартата, макар от това уязвимо състояние да следвало, че те не са имали реална свобода на избор при решението си да избягат в Ирак.

139 Трето, жалбоподателите твърдят, че в рамките на преценката дали те са имали избор, Общият съд направил редица фактически неправилни констатации и изводи.

140 Последно и четвърто, те преповтарят твърдението за наличие на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, формулирано в рамките на първото основание в жалбата и посочено в точки 71 и 72 от настоящото решение.

141 Frontex твърди най-напред по същество, че доводите, изложени от жалбоподателите, по-специално в рамките на първата част от третото основание, са недопустими, доколкото съдържат различни внушения, чрез които те искат да поставят под съмнение фактическите констатации на Общия съд, като твърдят, че разглежданите вреди не са последица от собствения им избор.

142 По-нататък, твърдението за наличие на солидарна отговорност също било недопустимо, тъй като било ново.

143 Накрая, при всички положения Frontex оспорва основателността на твърденията по първата част от третото основание, като изтъква, че жалбоподателите се позовават на съдебна практика, която не е относима към случая, тъй като се отнася до положения, при които както Съюзът, така и претърпялото вредите лице са допринесли за настъпването на вредите, докато в обжалваното съдебно решение Общият съд е приел, че разглежданите вреди са настъпили в резултат изключително от избора на жалбоподателите.

б) Съображения на Съда

144 На първо място, що се отнася до допустимостта на третото оплакване по първата част от третото основание, от член 256, параграф 1, втора алинея ДФЕС и от член 58, първа алинея от Статута на Съда на Европейския съюз следва, че единствено Общият съд е компетентен да установява фактите, освен в случаите, когато неточността на фактическите му констатации следва от представените пред него материали по делото, както и да преценява тези факти. Следователно, освен в случай на изопачаване на представените пред Общия съд доказателства, преценката на фактите не представлява правен въпрос, който в това си качество подлежи на контрол от Съда (решение от 25 юни 2020 г., SATCEN/KF, C-14/19 P, EU:C:2020:492, т. 103 и 104 и цитираната съдебна практика).

145 С това оплакване жалбоподателите оспорват изводите на Общия съд относно нарушението на указанията във временното разрешение за пътуване, издадено им от турските органи, и относно опасенията им да не бъдат изведени в Сирия от тези органи заради това нарушение. Така те искат да поставят под съмнение определени фактически констатации в обжалваното съдебно решение, без да твърдят изопачаване. Ето защо третото оплакване е недопустимо.

146 От друга страна, четвъртото оплакване, а именно твърдението за наличие на солидарна отговорност на Frontex и Република Гърция, също е недопустимо по съображенията, изложени в точки 83—87 от настоящото решение.

147 На второ място, що се отнася до първите две оплаквания по първата част от третото основание по същество, следва да се припомни, че в точки 67 и 68 от обжалваното съдебно решение, след като подчертава, че твърдените вреди трябва да са пряка последица от укоримото поведение, Общият съд приема, че вредите, свързани с временното установяване на жалбоподателите в Турция и с бягството им в Ирак, са последица от собствения им избор. В подкрепа на този извод съдът констатира, от една страна, че

установяването им в Суруч произтича от избора им да не се съобразят с указанията на турските органи, и от друга страна, че бягството им в Ирак е последица от техния страх да не бъдат върнати в Сирия от тези органи поради неспазването на тези указания.

148 Необходимо е да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда, посочена в точка 60 от настоящото решение, носенето на извъндоговорна отговорност от Съюза предполага наличието на пряка причинно-следствена връзка между укоримото поведение и твърдените вреди.

149 В това отношение Съдът вече е имал повод да уточни, че нито член 340, втора алинея ДФЕС, нито общите принципи от правото на държавите членки, към които препраща този член, обосновават задължение за поправяне на всяка, макар и далечна, вредоносна последица от противоправното действие (вж. в този смисъл решение от 4 октомври 1979 г., Dumortier и др./Съвет, 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 и 45/79, EU:C:1979:223, т. 21).

150 Всъщност прекият характер на причинно-следствената връзка следва да се разбира не рестриктивно, а в смисъл, че вредата трябва да произтича достатъчно пряко от противоправното поведение на институциите (вж. в този смисъл решения от 4 октомври 1979 г., Dumortier и др./Съвет, 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 и 45/79, EU:C:1979:223, т. 21, и от 30 май 2017 г., Safa Nicu Sepahan/Съвет, C-45/15 P, EU:C:2017:402, т. 61). Съответно условието за причинно-следствена връзка между укоримото поведение и твърдените вреди се отнася до наличието на достатъчно пряка връзка на причина и следствие, така че укоримото поведение трябва да бъде основната причина за настъпването на твърдяната вреда (решения от 13 декември 2018 г., Европейски съюз/Gascogne Sack Deutschland и Gascogne, C-138/17 P и C-146/17 P, EU:C:2018:1013, т. 22, и от 5 септември 2019 г., Европейски съюз/Guardian Europe и Guardian Europe/Европейски съюз, C-447/17 P и C-479/17 P, EU:C:2019:672, т. 32).

151 От друга страна, тази връзка може да се прекъсне по-специално от действие на увреденото лице, което се вмества между укоримото поведение и твърдените вреди, доколкото това действие съставлява основната причина за тези вреди (вж. в този смисъл решение от 18 март 2010 г., Trubowest Handel и Makarov/Съвет и Комисия, C-419/08 P, EU:C:2010:147, т. 61).

152 Такова действие може да бъде по-специално решение на увреденото лице, стига обаче то да не е било принудено да вземе това решение (вж. в този смисъл решение от 16 юли 2009 г., Комисия/Schneider Electric, C-440/07 P, EU:C:2009:459, т. 205, и от 13 декември 2018 г., Европейски съюз/Gascogne Sack Deutschland и Gascogne, C-138/17 P и C-146/17 P, EU:C:2018:1013, т. 31).

153 Така от съдебната практика, припомнена в точки 148—152 от настоящото решение, следва, че Общият съд не е допуснал грешка при прилагане на правото, от една страна, като е приел в точка 67 от обжалваното съдебно решение, че фактът, че укоримото поведение е задължително условие за настъпването на вреди, в смисъл че вредите не биха настъпили при липса на това поведение, не е достатъчен за установяване на причинно-следствена връзка, и от друга страна, като е разгледал в случая възможността причинно-следствената връзка между поведението, в което се упреква Frontex, и съответните вреди да е била прекъсната от определени действия на жалбоподателите.

154 Въпреки това, тази проверка непременно трябва да се извършва конкретно, като се вземат предвид всички относими обстоятелства, с които се характеризира положението на увреденото лице.

155 Така, макар от икономическите оператори да може да се очаква да вземат изцяло рационално решение, предвид опита им в управлението на рискове, възникващи при осъществяването на обичайните им дейности (вж. в този смисъл решения от 16 юли 2009 г., Комисия/Schneider Electric, C-440/07 P, EU:C:2009:459, т. 200—206, и от 13 декември 2018 г., Европейски съюз/Gascogne Sack Deutschland и Gascogne, C-138/17 P и C-146/17 P, EU:C:2018:1013, т. 23—31), на такова поведение не може да се придаде ранг на общ критерий, по-специално когато става въпрос за физически лица.

156 Това е валидно специално в случай на членове на семейство, които са избягали от държавата си на произход в търсене на международна закрила и са изправени пред извънредни обстоятелства и непредвидими опасности. Всъщност кандидатите за убежище може да са особено уязвими поради миграционния си маршрут и травмиращите преживявания, които може да са имали по този маршрут (ЕСПЧ, 18 ноември 2021 г., M.H. и др. с/у Хърватия, CE:ECHR:2021:1118JUD001567018, § 207), и тази уязвимост е в състояние да засегне тяхната преценка.

157 Ето защо в такова извънредно положение причинно-следствената връзка между укоримото поведение и твърдените вреди може да се запази въпреки взето от увреденото лице решение, което се вмества между поведението и вредите, когато това решение, макар да не е било единствената възможна реакция, може да се счита за разумна реакция с оглед на съвкупността от обстоятелства, с които се характеризира това положение.

158 Този извод важи с още по-голяма сила в положение, при което кандидатите за убежище са били отведени в държава, в която има конкретна опасност от нарушение на принципа на забрана за връщане.

159 В това отношение следва да се отбележи, че пред Общия съд жалбоподателите твърдят, че решението им да отидат в Ербил е било мотивирано от страха да не бъдат върнати в Сирия от турските органи, тъй като познават турския закон и практика сирийските граждани, търсещи международна закрила, да бъдат връщани в Сирия в нарушение на принципа на забрана за връщане — обстоятелство, което искат да докажат с експертиза, цитирана в исковата им молба пред Общия съд, която той единствен е компетентен да прецени.

160 Следва да се констатира, че в обжалваното съдебно решение Общият съд квалифицира взетите от жалбоподателите след извеждането им в Турция решения като техен „собствен избор“, без да извърши конкретна проверка на контекста, в който е направен този избор — в частност на тяхното семейно положение, уязвимо състояние и евентуална опасност от експулсиране в Сирия — за да определи дали с оглед на този контекст тези решения е можело да се считат за разумни.

161 Следователно Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е приел в точка 69 от обжалваното съдебно решение, че съответните вреди не може да се считат за пряка последица от поведението, в което е упрекната Frontex, поради избора, направен от жалбоподателите след спорната операция по връщане, без да е преценил конкретно дали този избор е разумен с оглед на всички обстоятелства, с които се е характеризирал контекстът, в който той е направен.

162 Ето защо второто оплакване по първата част от третото основание е основателно, а останалите твърдения по тази част трябва да бъдат отхвърлени като недопустими или неоснователни.

2. По втората част от третото основание

а) Доводи на страните

163 По втората част от третото основание жалбоподателите поддържат, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е приел в точка 70 от обжалваното съдебно решение, че е въпрос на техен личен избор да бъдат подпомагани от адвокати при подаване на жалбите пред Frontex, поради което няма причинно-следствена връзка между поведението, в което упрекват Frontex, и разходите за тази помощ. Всъщност в обстоятелствата по случая посочената помощ била необходима, доколкото жалбоподателите не са граждани на Съюза, не могат да общуват на нито един от неговите официални езици и се намират в особено уязвимо положение.

164 Жалбоподателите добавят, че Общият съд е трябвало да приеме, че посочените разходи за правна помощ са предизвикани, поне в голямата си част, от небрежната обработка на техните жалби от страна на Frontex, предвид бавното им разглеждане и неефективността на механизма за жалби, в нарушение на принципа на добра администрация и на правото им на ефективни правни средства за защита, както и на член 72 от Регламент 2016/1624.

165 Frontex счита, че твърденията по тази част са недопустими, доколкото въпросът дали при подаване на жалбите пред Frontex е било необходимо да бъдат представлявани от юрист, е фактическа преценка, която не може да се проверява в рамките на производството по обжалване.

б) Съображения на Съда

166 По втората част от третото основание жалбоподателите упрекват Общия съд по същество, че не е преценил правилно необходимостта им да бъдат подпомагани от адвокати при подаване на жалбите пред Frontex в рамките на механизма за жалби, предвиден в член 72 от Регламент 2016/1624, а следователно и причинно-следствената връзка между поведението, в което упрекват Frontex във връзка с твърдените нарушения на техни основни права, за които отговорност носела тази агенция, и вредите, произтичащи от разходите за тази помощ.

167 В точка 70 от обжалваното съдебно решение Общият съд приема, че когато в рамките на извънсъдебно производство не е задължително страната да бъде представлявана от адвокат или правен съветник, липсва причинно-следствена връзка между претендираните вреди, а именно разходите за такова представителство, и евентуално укоримото поведение на съответната институция или орган. След като в този случай прибягването до съветите на адвокат било въпрос на собствен избор на съответното лице, въпросната институция или орган не можела да носи отговорност за него.

168 В това отношение Съдът приема, че разходите за консултации от адвокат, съответно на етапа на обжалване по административен ред или за сезиране на европейския омбудсман, трябва да се разграничават от адвокатските хонорари в съдебното производство (решения от 9 март 1978 г., Herpels/Комисия, 54/77, EU:C:1978:45, т. 45, и от 28 юни 2007 г., Internationaler Hilfsfonds/Комисия, C-331/05 P, EU:C:2007:390, т. 25).

169 Въпреки това, макар в делата, по които са постановени цитираните в предходната точка решения, Съдът да приема, че адвокатската помощ е последица от „собствения избор“ (решение от 9 март 1978 г., Herpels/Комисия, 54/77, EU:C:1978:45, т. 48) или от „свободния избор“ на заинтересованите лица (решение от 28 юни 2007 г., Internationaler Hilfsfonds/Комисия, C-331/05 P, EU:C:2007:390, т. 27), този извод е направен с оглед на характеристиките на всяко от тези производства, а не въз основа на принципно схващане за производствата за обжалване по административен ред или алтернативните способи за решаване на спорове.

170 В случая следва да се констатира, първо, че механизмът за жалби, предвиден в член 72 от Регламент 2016/1624, не е право на гражданите на Съюза, което има за цел да се елиминират случаите на лоша администрация в името на общия интерес. Напротив, съгласно текста на член 72, параграфи 2 и 3 от този регламент той е на разположение само на лицата, които са пряко засегнати от действията на служителите, участващи по-специално в операция по връщане, и които считат, че тези действия конкретно са нарушили техни основни права.

171 Второ, макар служителят по въпросите на основните права да е независим при изпълнението на своите задачи, той ги изпълнява в рамките на организацията на Frontex. Освен това той е сезиран от лице, което е в положение на особена уязвимост, както бе посочено в точка 156 от настоящото решение, и при това, в обстоятелства като тези в настоящия случай, за да се сигнализира за конкретно нарушение на основно право, произтичащо от действие на самия персонал на Frontex.

172 Трето, въведеният с член 72 от Регламент 2016/1624 механизъм за жалби не гарантира, че жалбоподателят в определен момент ще се възползва от гаранциите, свързани с правото на ефективни правни средства за защита, сред които е правото да бъде съветван, защитаван и представляван, гарантирано от член 47, втора алинея от Хартата. За разлика от производството за обжалване по административен ред, разглеждано в делото, по което е постановено решение от 9 март 1978 г., Herpels/Комисия (54/77, EU:C:1978:45), механизмът за жалби не е предварително условие за упражняване на правото на обжалване пред съд, както се установява от съображение 50 от този регламент.

173 От съображенията в точки 167—172 от настоящото решение следва, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото в точка 70 от обжалваното съдебно решение, като е приел, че по принцип, когато представителството от адвокат или правен съветник в рамките на извънсъдебно производство не е задължително, липсва причинно-следствена връзка между разходите за такова представителство и евентуалното укоримо поведение на съответната институция или орган.

174 Ето защо твърденията по втората част от третото основание са основателни.

Д. По четвъртото основание

1. Доводи на страните

175 По четвъртото основание, което се отнася до точки 44—46 от обжалваното съдебно решение, жалбоподателите твърдят по същество, че като е отхвърлил като недопустими определени доказателства, представени от тях пред първата инстанция, а именно приложения C.1 и C.3—C.6 към репликата и доказателство E.1, Общият съд е нарушил член 85, параграф 2 от своя процедурен правилник и принципа на състезателност.

176 Те изтъкват, че посоченият член 85, параграф 2 не се отнася до новите доказателства и допълването на доказателствените искания, когато те са представени в отговор на доводи, изложени от насрещната страна в нейната писмена защита. На по-силно основание това било така, когато става въпрос за публично достъпен документ, с който жалбоподателите обосновават доводите си и чиято доказателствена сила била поставена под съмнение от Frontex в нейната писмена защита. Съответно Общият съд трябвало да приеме, че приложения C.1 и C.4—C.6 към репликата представляват „насрещни доказателства“ и че с приложение C.3 към репликата „се допълват“ доказателствените искания. Що се отнася до доказателство E.1, макар то да било представено след приключване на писмената фаза на производството, Общият съд трябвало да приеме, че представянето му не може да засегне правото на защита на Frontex, доколкото става въпрос за документ, произлизащ от тази агенция.

177 Frontex поддържа, първо, че твърденията по четвъртото основание са безпредметни, тъй като по това основание жалбоподателите посочват, че обстоятелството дали съответните доказателства са били приложени в преписката по делото пред Общия съд, не е имало никакво значение за изхода на производството по техния иск за обезщетение за вреди.

178 Второ, Frontex счита, че тези документи не са насрещни доказателства, и подчертава, че Общият съд е констатирал, че жалбоподателите не са мотивирали представянето на посочените доказателства на етапа на писмения отговор.

2. Съображения на Съда

179 На първо място, що се отнася до изтъкнатата безпредметност на твърденията по четвъртото основание, следва да се посочи, че мнението на жалбоподателите, че съответните доказателства не са били определящи за изхода на производството по техния иск за обезщетение за вреди, не влияе върху правото им да ги представят пред Общия съд, при условие че са допустими. Всъщност това право не е свързано с тяхната обективна необходимост за правния спор, тъй като всяка страна е свободна да преценява ползата от доказателствата, които възнамерява да представи с цел да обоснове своята позиция или да даде разяснения на Общия съд. Следователно, противно на поддържаното от Frontex, твърденията по настоящото основание не са безпредметни.

180 На второ място, що се отнася до основателността на твърденията по това основание, следва да се отбележи, че член 76, буква е) и член 85, параграф 1 от Процедурния правилник на Общия съд въвеждат правилото, че страните трябва да представят доказателствата или да изложат доказателствените си искания на етапа на първата размяна на писмени изявления, тоест на етапа на иска или жалбата и на писмената защита. Става въпрос за правило за

преклузивен срок (вж. в този смисъл решения от 16 септември 2020 г., BP/FRA, C-669/19 P, EU:C:2020:713, т. 41, и от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 43).

181 Тези разпоредби вземат предвид принципите на състезателност и на равни процесуални възможности, както и правото на справедлив съдебен процес. Всъщност те налагат задължение за информиране на останалите страни относно представените в подкрепа на застъпваните тези доказателства, като имат за цел да им позволят надлежно да подготвят защита или реплика в съответствие с посочените принципи и право. Освен това изискването да се представят доказателствата и да се направят доказателствените искания в първия възможен етап на производството, е обосновано и от осигуряването на добро правораздаване, тъй като посредством бързата подготовка на делото за разглеждане позволява приключването на делата в разумен срок (вж. в този смисъл решения от 14 април 2005 г., Gaki-Kakouri/Съд, C-243/04 P, EU:C:2005:238, т. 30, и от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 41).

182 Като изключение от принципното правило по член 76, буква е) и член 85, параграф 1 от Процедурния правилник на Общия съд член 85, параграф 2 от него все пак позволява на страните да представят доказателства или да правят доказателствени искания при втората размяна на писмени изявления, при условие че късното им представяне или поискване бъде мотивирано.

183 Така посоченият параграф 2 отразява изискването за справедлив процес, и по-конкретно за гарантиране на правото на защита на страната, която възнамерява да представи на този етап определени доказателства или да направи доказателствени искания, тъй като това може да е оправдано по-специално с факта, че тази страна не е имала по-рано на разположение въпросните доказателства, или с необходимостта да се допълни преписката в случай на късно представяне на доказателства от насрещната страна, така че да се гарантира спазването на принципа на състезателност (вж. в този смисъл решения от 14 април 2005 г., Gaki-Kakouri/Съд, C-243/04 P, EU:C:2005:238, т. 33, и от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 42 и 43).

184 Тъй като късното представяне на доказателства и формулиране на доказателствени искания трябва да бъде мотивирано, Общият съд има правомощието да провери основателността на мотива за закъснението и според случая съдържанието на тези доказателства или доказателствени искания, и евентуално да не ги допусне, ако късното представяне не е надлежно обосновано или е неоснователно (вж. в този смисъл решения от 16 септември 2020 г., BP/FRA, C-669/19 P, EU:C:2020:713, т. 33, и от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 43).

185 Като изключение едновременно от принципното правило, заложено в член 76, буква е) и в член 85, параграф 1 от Процедурния правилник на Общия съд, и от изключението, очертано в член 85, параграф 2, член 85, параграф 3 разрешава на страните да представят доказателства и да правят доказателствени искания на още по-късен етап, а именно преди приключване на устната фаза на производството или преди решението на Общия съд да се произнесе, без да провежда устна фаза на производството, но отново при условие че късното представяне и поискване бъде мотивирано. Съображенията, изложени в точки 183 и 184 от настоящото решение, са валидни на още по-силно основание за доказателствата и доказателствените искания, представени на този по-късен етап, и тяхното приемане

предполага да се докаже наличието на извънредни обстоятелства (вж. в този смисъл решения от 14 април 2005 г., Gaki-Kakouri/Съд, C-243/04 P, EU:C:2005:238, т. 33, и от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 44).

186 От всички гореизложени съображения следва, че именно прилагането на правилата, прогласени в член 85 от Процедурния правилник на Общия съд, позволява да се осигури спазването на принципите на състезателност и на равни процесуални възможности, както и правото на справедлив процес (вж. в този смисъл решение от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 45).

187 В случая, що се отнася, от една страна, до приложения C.1 и C.3—C.6 към репликата, от точка 42 от обжалваното съдебно решение се установява, че те се състоят от публични документи, предхождащи подаването на исковата молба, с изключение на превода на една декларация без дата от един от жалбоподателите и едно „експертно становище“, което в действителност представлява правна консултация, изготвена нарочно в рамките на висящото пред Общия съд дело.

188 В точка 45 от обжалваното съдебно решение Общият съд мотивира недопустимостта на тези приложения, като приема по същество, че откриването в хода на производството на предполагаемата относимост на документи не е валиден мотив, който да оправдае късното им представяне, доколкото тези документи са предназначени да докажат твърдени в исковата молба факти и повечето от тях са по-ранни от исковата молба.

189 Така Общият съд е приложил правилно член 85, параграф 2 от своя процедурен правилник. Всъщност, когато късното представяне на доказателство на основание на тази разпоредба е мотивирано с представено от насрещна страна доказателство или твърдение, обосноваването на такова закъснение, което се изисква от посочената разпоредба, за да се ползва предвиденото в нея изключение, предполага, че представилата го страна определя кое е това доказателство или твърдение на насрещна страна, което прави необходимо късното представяне на това доказателство, при това достатъчно точно, за да позволи на Общия съд да извърши дължимата от него проверка на тази обосновка.

190 В случая от точка 41 от обжалваното съдебно решение следва, че за да обосноват късното представяне на въпросните приложения, жалбоподателите изтъкват в съдебното заседание, че тяхната относимост е станала ясна едва след като са се запознали с доводите, изложени от Frontex в писмената защита. Въпреки това при разглеждане на репликата на жалбоподателите в първоинстанционното производство се установява, че те не са уточнили кои твърдения на Frontex биха могли да обосноват представянето на посочените доказателства.

191 Ето защо, предвид съображенията и съдебната практика, изложени в точки 180—186 от настоящото съдебно решение, Общият съд не е нарушил нито принципа на състезателност, нито правото на жалбоподателите на защита, като е отказал да приеме приложения C.1 и C.3—C.6 към тяхната реплика с мотива, че късното им представяне не е надлежно мотивирано.

192 От друга страна, що се отнася до доказателство E.1, представено два дни преди съдебното заседание пред Общия съд, от точки 47 и 50 от обжалваното съдебно решение се установява, че това доказателство представлява документ, предоставен от Frontex на жалбоподателите преди подаването на исковата им молба, като те твърдят, че

непредставянето на това доказателство на етапа на исковата молба се дължи на невнимание, което Общият съд е приел за мотив, който не оправдава късното му представяне.

193 Както следва от съдебната практика, припомнена в точка 185 от настоящото решение, този мотив не отговаря на изискванията за мотиви, които оправдават представянето на доказателство на основание член 85, параграф 3 от Процедурния правилник на Общия съд. Ето защо последният правилно е приложил тази разпоредба, като е отказал да приеме доказателство E.1.

194 Доводът на жалбоподателите, че представянето на това доказателство не е можело да засегне правото на Frontex на защита, доколкото посоченият документ произлиза от тази агенция, е неотносим в това отношение.

195 Всъщност, от една страна, от член 85 от Процедурния правилник на Общия съд не може да се направи извод, че последният по принцип е длъжен да приеме късно представените доказателства, освен ако установи, че недопускането им е необходимо, за да се гарантира спазването на определени права или общи принципи, и по-специално правото на насрещната страна на защита (вж. в този смисъл решение от 23 ноември 2023 г., Ryanair и Airport Marketing Services, C-758/21 P, EU:C:2023:917, т. 46), тъй като параграф 1 от този член въвежда правило за преклузивен срок, основано на обратния принцип, съгласно който доказателствата трябва да се представят на етапа на първата размяна на писмени изявления. От друга страна, както следва от точка 181 от настоящото решение, член 85, параграф 1 от този процедурен правилник няма за цел единствено да позволи на насрещната страна да подготви надлежно защита или реплика, а преследва и цел за осигуряване на добро правораздаване.

196 От всички тези съображения следва, че твърденията по четвъртото основание трябва да бъдат отхвърлени като неоснователни.

197 Предвид основателността на първото оплакване по първата част от първото основание, на твърденията по втората част от второто основание, на второто оплакване по първата част от третото основание и на твърденията по втората част от третото основание обжалваното съдебно решение трябва да бъде отменено в частта, в която Общият съд отхвърля иска на жалбоподателите за обезщетение за вреди поради липса на достатъчно пряка причинно-следствена връзка между поведението, в което упрекват Frontex, и твърдените вреди, с изключение на вредата, свързана с разходите, направени от жалбоподателите за пътуването им до Гърция, по същество със следните мотиви:

– първо, че в рамките на задачите на европейската гранична и брегова охрана Регламент 2016/1624 не възлага никакви задължения на Frontex във връзка с решенията за връщане, които трябва да са издадени за лицата, включени в съвместна операция по връщане,

– второ, че в същите рамки отговорност за евентуални нарушения на основни права по време на полет за връщане носи единствено приемащата държава членка и се изключва всякаква отговорност на Frontex,

– трето, че собственият избор на жалбоподателите да се установят временно в Турция, да избягат в Ирак и да се установят в последната държава, е прекъснал всякаква

достатъчно пряка причинно-следствена връзка между поведението, в което упрекват Frontex, и твърдените вреди, без Общият съд да извърши конкретна преценка дали този избор е разумен с оглед на всички обстоятелства, характеризиращи конкретния контекст, в който е направен този избор, и

– четвърто, че когато представителството от адвокат или правен съветник в извънсъдебно производство не е задължително, по принцип липсва причинно-следствена връзка между разходите за такова представителство и евентуалното укоримо поведение на институцията или органа.

VI. По исковата молба, подадена пред Общия съд

198 Съгласно член 61, първа алинея от Статута на Съда на Европейския съюз, ако Съдът отмени решението на Общия съд, той може да постанови окончателно решение по делото, когато фазата на производството позволява това, или да върне делото на Общия съд за постановяване на решение.

199 Тъй като Общият съд не е разгледал повечето от основанията на жалбоподателите, Съдът счита, че в случая не е в състояние да се произнесе по същество.

200 Следователно делото трябва да бъде върнато на Общия съд за ново разглеждане.

VII. По съдебните разноски

201 Тъй като делото се връща на Общия съд за ново разглеждане, Съдът не следва да се произнася по съдебните разноски, направени в настоящото производство по обжалване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

1) Отменя решение на Общия съд на Европейския съюз от 6 септември 2023 г., WS и др./Frontex (T-600/21, EU:T:2023:492), освен в частта, в която Общият съд, от една страна, отказва да приеме поради недопустимост приложения C.1 и C.3—C.6 към репликата и доказателство E.1, представено от WS, WT, WY, WZ, YA и YB, и от друга страна, констатира липса на причинно-следствена връзка между поведението, в което е упрекната Европейската агенция за гранична и брегова охрана (Frontex), и твърдените от WS, WT, WY, WZ, YA и YB вреди във връзка с направените за пътуването им до Гърция разходи.

2) Връща делото на Общия съд на Европейския съюз за ново разглеждане.

3) Не се произнася по съдебните разноски.

Подписи